

Bachelorscriptie

De tiendaagse veldtocht

Het journaal van een Leidse Ja

Naam: Olga Veldhorst (S0443891)

11-12-2009

Begeleiders: P.A.W. van Zonneveld en R. van der Horst

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. De voorgeschiedenis.....	4
2.1 Congres van Wenen	4
2.2 Controversiële grondwet.....	4
2.3 Monsterverbond	5
2.4 Crisis en opstand	6
3. De veldtocht.....	8
3.1 Mobilisatie.....	8
3.2 Het afscheid.....	9
3.3 Brabant.....	10
3.4 De tiendaagse veldtocht	12
3.5 De aftocht.....	17
4. Het Journaal.....	19
4.1 Genre.....	19
4.2 Doelgroep.....	20
4.3 Structuur en datering.....	21
4.4 Journaal De Wendt.....	23
5. Conclusie.....	52
6. Literatuurlijst.....	53

1. Inleiding

De negentiende eeuw is een eeuw die tot de verbeelding spreekt. Niet alleen vanwege groot schrijvers, roemruchte zeevaarders of feministische heldinnen, maar ook door de grote opofferingsgezindheid en strijdbaarheid van de gewone burger. De beginjaren van deze eeuw werden gekenmerkt door chaos, machtsstrijd, verovering van land en herverdeling van het land om de balans weer te herstellen. Nadat Napoleon verslagen was in de slag bij Waterloo, werd op het Congres in Wenen door aanwezige regeringsleiders besloten België bij het Koninkrijk der Nederlanden te voegen om een sterk front in het westen van Europa te vormen. Hier was veel weerstand tegen, niet in de laatste plaats van de Belgen. Na een lang gevecht van Koning Willem I om de bevolking van het zuiden in het gareel te krijgen, wist België zich aan het Nederlandse juk te ontworstelen. Op 4 oktober 1830 riep het Voorlopige Bewind de onafhankelijkheid uit. Natuurlijk zag Willem I dit niet graag gebeuren en mobiliseerde het volk. Uit deze mobilisatie is de tiendaagse veldtocht voortgekomen. Hierover zijn verschillende verslagen geschreven. Een van deze verslagen is geschreven door Eco de Wendt, een rechtenstudent in Leiden. Hij liep als Leidse jager mee in de veldtocht en heeft een journaal bijgehouden van dag tot dag. Voor deze bachelorscriptie heb ik dit journaal getranscribeerd en geannoteerd. Ook heb ik er een historisch kader bij gegeven en heb ik het vergeleken met verschillende andere verslagen over dezelfde veldtocht.

Hoewel er wel meer egodocumenten gepubliceerd zijn over de veldtocht, is dit toch een bijzonder verslag. Waar andere werken zijn uitgegeven om het publiek te informeren en te vermaken, was het journaal van Eco de Wendt niet bestemd voor publicatie. Hierom is het een eerlijk verslag, waarin niet wordt overdreven ter wille van het publiek. Bovendien heeft de schrijver het direct opgeschreven, waardoor het verdere verloop van de geschiedenis geen invloed heeft gehad op het verhaal. Deze argumenten zal ik elders in deze scriptie toelichten. In vergelijking met andere bronnen komen er weinig nieuwe feitelijke gegevens aan het licht over de veldtocht zelf, maar de schrijver heeft nog wel een lange tijd na thuiskomst gegevens bijgehouden van de andere Leidse jagers die mee waren geweest, zoals overlijdensgevallen en uittreden uit het leger.

Van het journaal heb ik een diplomatische transcriptie gemaakt. Dit betekent dat ik zo min mogelijk heb aangepast in de tekst zelf en bij onduidelijkheid noten heb toegevoegd.

2. De voorgeschiedenis

Voor een duidelijk beeld van de veldtocht zelf, is het nodig eerst de geschiedenis en de aanloop tot deze veldtocht wat beter te bekijken. Deze geschiedenis begint met de nederlaag van Napoleon in Leipzig, gevolgd door het restauratietijdperk waarin de leiders van de grote Europese mogendheden orde op zaken proberen te stellen. Na zijn kroning tot koning probeert ook Willem I de wet- en regelgeving in zijn land enigszins te structureren. Er komt echter steeds meer weerstand tegen deze maatregelen en tijdens de verjaardag van de koning raken de gemoederen zo verhit dat dit leidt tot een opstand. Uit deze opstand komt een Voorlopig Bewind voort en wordt er verder aangedrongen op afscheiding van België. Als uiteindelijk zelfs de nieuwe koning van België wordt gekroond, wordt het Nederlandse leger de grens over gestuurd door koning Willem I en begint de tiendaagse veldtocht. De hierboven beschreven gebeurtenissen zullen in dit hoofdstuk verder worden toegelicht.

2.1 Congres van Wenen

Nadat Napoleon Bonaparte¹ verslagen is bij de slag van Leipzig in 1813², uit de macht is ontzet en is verbannen, begint het restauratietijdperk in Europa. De machtsbalans is ernstig verstoord en er heerst angst voor een volgende agressor. Daarom wordt van 1814 tot 1815 het Congres van Wenen belegd. Dit congres, waaraan de leiders van Pruisen, Oostenrijk, Rusland en het Verenigd Koninkrijk deelnemen, heeft vier doelstellingen. Het eerste doel is machthebbers uit het oude Europa te compenseren voor hun verloren land. Bij de herverdeling zal de macht worden teruggegeven aan de oude vorstenhuizen. De tweede doelstelling is dat niemand zich achtergesteld mag voelen door de uitkomsten van dit congres. Eventuele verliezen van grondgebied in vergelijking met de situatie voor Napoleon, zullen daarom worden gecompenseerd met andere stukken land. Een derde doel is het creëren van een sterke buffer rond Frankrijk, zodat een nieuwe poging tot overheersing makkelijker afgeweerd kan worden. Het vierde doel is machts-evenwicht te bereiken. Dit alles resulteert voor Nederland en België tot een samenvoeging onder leiding van de nazaat van het oude vorstenhuis van Oranje-Nassau, Willem Frederik van Oranje-Nassau³, na zijn abdicatie Willem I genoemd.

2.2 Controversiële grondwet

Nadat Napoleon op 6 april 1814 uit de macht is ontzet, wordt er snel gehandeld. Willem Frederik heeft al in november van het vorige jaar de oversteek gemaakt van Engeland naar Nederland, waar

¹ Napoleon Bonaparte (Corsica, 15 augustus 1769 - Sint-Helena, 5 mei 1821)

² De slag bij Leipzig vond plaats van 16 tot 19 oktober 1813 en resulteerde in de verbanning van Napoleon naar Alba

³ Willem Frederik van Oranje-Nassau (Den Haag, 24 augustus 1772 - Berlijn, 12 december 1843).

hij met open armen is ontvangen. Hij benoemt zichzelf tot soeverein vorst en al in 1814 ligt er een grondwet klaar. In maart 1815 neemt prins Willem de titel aan van Koning der Nederlanden en stelt hij een commissie in onder leiding van Gijsbert Karel van Hogendorp⁴ om de grondwet van 1814 te herzien, zodat deze ook in het zuiden zou kunnen worden ingevoerd. In deze verbeterde versie zijn een aantal bestuurlijke wijzigingen te vinden, zoals de instelling van de Eerste en Tweede Kamer, een gelijke verdeling van bestuurders uit het noorden en zuiden in de Tweede Kamer en de regel dat de regering beurtelings zou regeren vanuit het zuiden en noorden. Ook zijn er een aantal grondrechten in opgenomen, zoals de persvrijheid, de godsdienstvrijheid en het petitierecht. Het is al met al een progressieve grondwet en in het overwegend katholieke zuiden, waar de geestelijkheid en de adel nog een belangrijke rol speelden, is men niet overtuigd van de voordelen hiervan. Ten eerste is er bezwaar tegen de verdeling van de leden van de Tweede Kamer. Aangezien er meer mensen in het zuiden wonen, is deze helft van het land ondervertegenwoordigd en het noorden oververtegenwoordigd. Ten tweede wordt het zuiden opgezaaid met de staatschuld van het noorden. Een derde klacht van de zuiderlingen is dat de koning zich niet houdt aan de scheiding der machten. Aangezien hij ieder lid van de Eerste kamer zelf benoemt en de ministers verantwoordelijkheid aan hem laat afleggen, heeft hij zowel de rechtgevende als de uitvoerende macht in handen. Hoewel er echter tegen deze grondwet wordt gestemd, is zij toch aangenomen. Willem I verklaart namelijk de stemmen die tegen uitgebracht waren vanwege godsdienstige redenen ongeldig en de mensen die niet hadden gestemd werden meegeteld als ja-stemmers. Deze truc is bekend komen te staan als 'Hollandse Rekenkunde'.

2.3 Monsterverbond

Koning Willem I heeft met de grondwet een progressieve koers uitgezet, maar houdt zich niet aan zijn eigen wetten. Al snel wordt de persvrijheid ingeperkt en aan het verzoek van de liberalen om meer ministeriële verantwoordelijkheid wordt niet voldaan. Bovendien kondigt de koning nog een aantal maatregelen af die hem niet in dank worden afgenomen, zoals een taalbesluit, afgekondigd in 1823, waarin wordt vastgelegd dat de ambtelijke taal vanaf dat moment Nederlands is. Dit leidt tot wrevel bij de liberalen, die fransgeoriënteerd zijn en de elite, die geheel franstalig is. Verder wil hij openbaar onderwijs invoeren en de opleiding van priesters aanpakken door ze te verplichten een tweejarige opleiding te volgen bij een Filosofisch College. De katholieken zijn tegen dit plan.

⁴ Gijsbert Karel graaf van Hogendorp (Rotterdam, 27 oktober 1762 - Den Haag, 5 augustus 1834).

Hoewel de liberalen en katholieken het maar over één ding met elkaar eens zijn, namelijk dat deze regering de belangen van het zuiden niet behartigde, sluiten zij in 1828 een monsterverbond met elkaar om samen oppositie te voeren tegen de koning. Verschillende petitie's worden naar de koning verstuurd, maar de koning willigt de eisen niet in. Hij neemt juist strengere maatregelen zoals het verbannen van de liberale journalist Louis de Potter⁵. Dit heeft echter niet het gewenste effect en maakt van De Potter een volksheld en een aanvoerder van de liberale oppositie. Hij is de eerste die zich, vanuit de gevangenis, uitspreekt voor een bestuurlijke scheiding van het noorden en zuiden.

2.4 Crisis en opstand

Er zijn verschillende factoren aan te wijzen die uiteindelijk leiden tot een opstand in 1830. Door de strenge winter van 1829 schieten de voedselprijzen omhoog. Ook is er sprake van een hoge werkloosheid, vooral in de zuidelijke Nederlanden. Dit zorgt voor grote sociale onrust onder de bevolking. Verder breekt in juli 1830 een opstand uit in Parijs tegen de grote macht van Koning Karel X⁶. Er verschijnen steeds meer pamfletten in de straten van Brussel en andere Belgische steden met opruiende teksten en er worden teksten op de muren geschreven als 'Weg met de Koning!' en 'Leve de Potter!'.

Op 25 augustus 1830, de verjaardag van koning Willem I, wordt er in Brussel een opera gespeeld, *La muette de Portici*, over een opstand van de Napolitanen tegen de Spaanse overheersing. In het vierde bedrijf, tijdens de aria *Amour sacré de la Patrie* stormt de bevolking de zaal uit om zich buiten, op het Muntplein, te verzamelen. De relschoppers begeven zich eerst naar de drukkerij van Libri⁷, een koningsgezinde uitgever, en vernielen alles wat te vinden is. Dan trekken ze op naar zijn huis en doen hier hetzelfde. De politie en het leger grijpen niet in. Een aantal gegoede burgers lukt het uiteindelijk het volk te kalmeren en er wordt een delegatie naar Den Haag gestuurd om een aantal concessies af te dwingen, zoals het ontslag van de minister van justitie, van Maanen. Verder moet de Hoge Raad gezeteld worden in Brussel en pleiten zij wederom voor meer ministeriele verantwoordelijkheid. De koning willigt deze eisen niet in en stuurt zijn zoon om de gemoederen te bedaren. Kroonprins Willem was altijd populair geweest in Brussel en wordt daarom uitgezonden naar Brussel. Hij heeft wel een verborgen agenda, want als de zuidelijke Nederlanden onafhankelijk zouden worden, zou hij het koningschap van die gebieden kunnen opeisen. Dit keer is er geen hartelijke ontvangst. Verschillende straten zijn gebarricadeerd en Kroonprins Willem

⁵ Louis-Joseph-Antoine De Potter (Brugge, 26 april 1786 - 22 juli 1859).

⁶ Karel X Filips (Versailles, 9 oktober 1757 - Gorizia, 6 november 1836). Koning van Frankrijk van 1824 tot 1830.

⁷ G. Libri (1780-1836). Ook wel Graaf de Libri Bagnano genoemd.

heeft moeite zijn paleis te bereiken. Hij wordt door de burgerwacht geïnformeerd over de stand van zaken. Het lijkt erop dat de maatregelen die zijn afgekondigd door de koning, afzwakking van het taalbesluit en afschaffing van de verplichte tweejarige opleiding voor priesters, niet genoeg zijn om de Belgen tevreden te stellen. Er wordt een bestuurlijke scheiding geëist. Het daaropvolgende voorstel van de kroonprins om koning te worden van de zuidelijke Nederlanden als onafhankelijk land, maakt de menigte nog opstandiger en Prins Frederik moet orde op zaken komen stellen met het leger dat even buiten de stad is gestationeerd.

Inmiddels is de Potter teruggekeerd en heeft hij zich bij de radicalen gevoegd, die een Voorlopig Bewind uitroepen. Door dit bewind wordt op 4 oktober 1830 een onafhankelijke staat uitgeroepen. Driekwart jaar later, op 4 juni 1831, bepaalt het Nationaal Congres in België dat België een koninkrijk zal worden onder leiding van koning Leopold⁸.

⁸ Leopold Joris Christiaan Frederik (Coburg, 16 december 1790 - Laken, 10 december 1865).

3. De veldtocht

Op 5 oktober, één dag na het uitroepen van België als onafhankelijke staat, wordt er door Koning Willem I in een proclamatie opgeroepen tot vrijwillige bewapening:

‘Te Wapen, op de dringende bede van Uwen Vorst. Te Wapen, voor de zaak van orde en van regt. Te Wapen, onder ootmoedig en biddend opzien tot den Almagtigen God, die Nederland en Oranje zoo dikwerf uit de grootste gevaren heeft gered.’⁹

Ook in Leiden wordt deze oproep gedaan, maar echt nodig is dat niet, want de Leidse studenten hebben al eerder een verzoekschrift ingediend bij de koning met het verzoek te mogen strijden voor het vaderland. Zij krijgen al spoedig een antwoord van de koning:

‘Op de vereerendste wijze werd hetzelfde beantwoord, met de verzekering dat het gedane aanbod door den Koning met welgevallen en onbepert vertrouwen was aangenomen, en bijna gelijktijdig werden reeds de noodige maatregelen in het werk gesteld, die de spoedige uitvoering van hetzelfde zoude kunnen bevorderen.’¹⁰

3.1 Mobilisatie

Er moet nog veel gebeuren voor de studenten daadwerkelijk klaar zijn voor de strijd voor het vaderland. 291 studenten schrijven zich in om deze lijst waarvan 11 van het Atheneum in Deventer. Eerst moeten de vrijwilligers die zich in hebben geschreven als vrijwilliger een lichamelijke keuring ondergaan. Door deze keuring vallen er nog enige studenten af, die niet voldoen aan de fysieke eisen die worden gesteld. Degenen die hier doorheen komen, worden getraind in omgang met wapens. De wapens die de Leidse jagers moeten gebruiken, laten echter te wensen over:

‘Spoedig ontvingen wij onze wapenen, bestaande in gewoon geweer met bajonet en sabel. Dit geweer, toen nog voorzien van haan en pan, met vuursteen in lood, was zeer zwaar, zoodat wij niet weinig verbaasd waren. Maar er waren er velen onder waar zelfs het een en ander aan ontbrak en die door ons bij de geweermaker moesten worden gebracht ter herstelling. Kennelijk waren het

⁹ B.W. Wttewaall van Wickenburgh en P.W. Alstorpius Grevelink: *Het Leidse jagerscorps. Eenvoudig maar getrouw verhaal van het Corps Vrijwillige Jagers der Leidsche Hoogeschool in 1830 en 1831*. Leiden, 1881., bijlage no.1

¹⁰ ‘Verhaal van de Lotgevallen der Kompagnie Vrijwillige Jagers der Leydsche Hoogeschool, uitgetrokken Den 13. November 1830’. In: *Studenten almanak 1932*, Leiden, z.j. (1831), p. 109.

oude geweren. (...) De sabel was ook zeer ondoelmatig en ten eenenmale nutteloos.’¹¹

Als excuus voor de oude geweren wordt aangevoerd dat het grootste deel van de voorraad in magazijnen in het zuiden is opgeslagen. Met de kleding is hetzelfde aan de hand, waardoor de Leidse jagers bij vertrek uit Leiden nog geen complete uitrusting hebben. Pas later op de reis, bij Oisterwijk, is het iedereen gelukt zelf de benodigde kledingstukken te verzamelen.

Na ruim een maand lang geoefend te hebben in Leiden, wordt bepaald dat de studenten klaar zijn voor de aftocht. Zij trekken op naar de grens en wachten op nadere orders.

3.2 Het afscheid

Op 13 november 1830 vertrekken de studenten uit Leiden. Het is een emotioneel afscheid, want niemand weet wat de studenten daar in het zuiden te wachten staat. Het gehele academisch senaat is aanwezig in de Pieterskerk, alsmede het stadsbestuur, een afvaardiging van Leidse Juffrouwen en natuurlijk vrienden en familie. Vooral uit de toespraak van Rector Magnificus van Assen¹² die Eco de Wendt ‘zeer treffend’¹³ noemt, blijkt hoe dapper de bevolking de Leidse studenten vindt:

‘Gij hoordet den noodkreet: Help Nederland en zijn’ Koning! De trouwelooze Belgiëër is opgestaan! Hij verbreedert zich met Fransche Rooversbenden! Gij hoordet en – dáár staat gij met de wapenen in de hand, om Nederland en zijn’ Koning te helpen waar gij kunt.’¹⁴

Het afscheid moet ongetwijfeld zeer indrukwekkend geweest zijn, met veel mensen die de Leidse studenten uitzwaaien en eer betuigen. Eco de Wendt schrijft hierover:

‘(...) door den geheelen Senaat, de studenten en een aanhoudende menigte mensen onder aanhoudend muziek begeleid tot buiten de *Witte Poort*, alwaar in schuiten zijn gegaan; onder weg was aande vaart alles vol mensen, te Delft aangekomen marcheerden wij door de stad en kwamen buiten wederom in de schuiten tot bij *Rotterdam*, alwaar ten 6 uren aankwamen, en onder muziek door de Regeering enz alsmede eene onberekenbare menigte mensen de stad

¹¹ Wttewaall en Grevelink, p. 7.

¹² Mr. Cornelis Jacobus van Assen (Franeker 25 augustus 1788 - Velp, 13 september 1859).

¹³ E. de Wendt: *Journal van den tiendaagschen veldtogt naar Leuven betrekkelijk de Compagnie Jagers der Leijdsche Hoogeschool*. Leiden, 1831-1838. p. 1.

¹⁴ Wttewaall en Grevelink, bijlage no. 3.

ingedragen werden tot op de markt'¹⁵

Niet overal zijn de troepen zo goed voorbereid op wat hen te wachten staat als de Leidse jagers. Dit blijkt wel uit het verhaal over de aftocht van de Friese Schutterij, waarover kapitein Cannegieter schrijft in zijn dagboek:

'Op vrijdag den 18den Februarij om half zeven sloeg de trommen van het appèl. Ik vreesde voor de goede afloop der zaak. De manschappen, die zonder verlof, voor het laatst nog eens tot hunnen betrekkingen waren teruggekeerd, om afscheid te nemen, waren den vorigen avond nog niet teruggekeerd en die teruggekomen waren, hadden den nacht aan Bacchus en misschien ook aan Venus toegewijd'¹⁶

Maar bij het selecteren van dit Friese Corps is gekozen voor alleenstaande mannen zonder vaste baan, terwijl in Leiden de bloem der natie zich op weg naar een vijandige natie begeeft. Dit is misschien ook een verklaring voor dit grote verschil in afscheid.

3.3 Brabant

Na hun verblijf in Rotterdam trekken de Leidse jagers verder richting het zuiden, naar Breda, en blijven daar, terwijl ze oefenen in gevechtshandelingen en manoeuvres. Op 20 november wordt er voor het eerst alarm geblazen omdat het Belgische leger zich in Essen zou bevinden. Een deel van de compagnie wordt op wacht gezet in het Ginneken en een ander deel in Princenhage, om Breda te verdedigen.

Op 24 november schrijft Eco de Wendt voor het eerst iets over de leefomstandigheden van de Leidse jagers die sinds het alarm nog maar weinig rust hebben gehad:

'Onze slaappleatsen bestonden in stroo en een wollen deken, zoodat wij hier bijna niet zijn uitde kleeren geweest. 'S Morgens voor het ontbijt kregen wij een bakje jenever en gebruikten wij van ons commiesbrood; ten 10 uren 's morgens en 6 uren 's avonds kregen wij soep en 's middag ten 3 uren ratatouille.'¹⁷

Zo gaat het jaar voorbij in Breda en omgeving. Het weer is ijzig koud en er worden wel oefeningen

¹⁵ De Wendt, p. 2.

¹⁶ Cannegieter, p. 11.

¹⁷ de Wendt, p. 6.

gedaan, maar die duren hierdoor nooit lang.

Op 8 januari, wanneer de Compagnie zich in Oosterwijk bevindt, doet zich een noodlottig ongeval voor. De Leidse Jager Schultz van Haegen wordt getroffen door een steen die door de ruit wordt gegooid. Eco de Wendt vermeldt alleen dat de wond is toegebracht door een Noord-Hollandse Schutter¹⁸. Wttewaall en Grevelink denken ook dat dit het werk is geweest van een Noord-Hollandse Schutter. Zij schrijven over dit voorval:

‘Eens werd onverwacht, terwijl er alles stil en bedaard was, een zware steen door een der vensters naar binnen geworpen, die ongelukkig een onzer, Schultz van Hagen uit Dordrecht, zeer ernstig aan het hoofd trof. (...) Dit voorval trof ons allen zeer. Dat de dader of daders tot genoemd bataillon [Noord-Hollandse Schutters] behoorden was bij niemand twijfelachtig; maar...zij bleven onbekend, zich gered hebbende door de vlucht.’¹⁹

De gewonde student wordt naar het ziekenhuis gebracht in Oosterwijk, maar zal uiteindelijk overlijden aan zijn verwonding op 27 maart.

Op 18 januari staat er in het dagboek van Eco de Wendt vermeld dat er een grote parade plaatsvond, voor het eerst in groot tenue ‘dewijl allen dezen nu hadden’²⁰. Bij het vertrek uit Leiden waren de uitrustingen van de jagers nog niet compleet geweest, waardoor de studenten zich genoodzaakt hadden gezien de ontbrekende kledingstukken zelf aan te schaffen. Het groot tenue wordt door Wttewaall en Grevelink als volgt beschreven:

‘Bij parades, of als groote tenue, droegen wij een netten groen laken rok met twee rijen koperen knopen, groene winksen op de schouders, en geel galon aan kraag en opslagen. Chachot naar boven breed uitlopende met groenen bal, koperen hoorn met W en dito stormbanden en (bij parades)witten vangsnieren en zwarte paardenharen vlam; voorts groene politiemuts met geel en alle knopen met hoorntje.’²¹

Ondanks de kou en de armoedige omstandigheden waarin zij leven houden de studenten de moed

¹⁸ de Wendt, p. 10.

¹⁹ Wttewaall en Grevelink, p. 32.

²⁰ De Wendt, p. 7.

²¹ Wttewaall en Grevelink, p. 10.

erin en proberen er het beste van te maken. Uitbundig wordt bijvoorbeeld de dies van de universiteit gevierd op 8 februari 'bij welke gelegenheid er wijn en punsch vande medestudenten uit Leiden gezonden was, hetgeen daardoor ook een vrolijke dag gegeven heeft.'²²

Inmiddels is iedereen op de hoogte van de opoffering van Admiraal van Speijk voor het vaderland. Hij heeft zichzelf en zijn bemanning laten opblazen op een kanonneerschip dat in handen van de Belgen dreigde te raken en dit heeft hem tot een held gemaakt. Er worden drie dagen van rouw afgekondigd en er wordt geld ingezameld om een monument voor hem op te richten. Op de tiende is er ook nog een sergeant overleden die de Leidse jagers bijstond, sergeant Geaux.

Op 23 maart vertrekken de Leidse Jagers naar Gilze om de Groningse Flankeurs af te lossen. Dit is een zeer zware dienst²³. Niet alleen omdat de grens bewaakt moet worden tegen Belgische invallen, maar ook vanwege de slechte kwartieren die de meesten hier krijgen:

'Wij werden met onze officieren over al deze buurten verdeeld en ontvingen kwartieren, met vier à zes, bij meestal geringe landlieden, waar wij geene andere slaappleats hadden dan in schuurtjes bij de woningen behoorende, waartoe wij dan in het aanwezig hooi en stroo een kuil maakten. Aan ontkleeden viel niet te denken, en in volslagen duisternis moesten wij 's avonds ons logement opzoeken; toch sliepen wij er vrij gerust.'²⁴

Gelukkig is het gevaar snel geweken en vertrekken ze hier al snel weer. Op 18 april strijkt de compagnie van Leidse Jagers neer in Eindhoven. Vanuit deze stad als basis doen zij vele exercities en verkenningen.

Op 24 juli worden de troepen vereerd door koninklijk bezoek. Dit keer is het de koning zelf met zijn twee zoons, die de stand van zaken komt bekijken bij de jagers. Zij blijven tot 30 juli. Dan wordt er een dagorder voorgelezen door prins Frederik, waarin alle troepen zeer geprezen worden. Ook generaal Meijer, de generaal van de Derde Divisie waarbij de Leidse jagers zijn ingedeeld, neemt het woord en raadt de studenten aan om broodzakken en veldflessen aan te schaffen.

3.4 De tiendaagse veldtocht

Op 1 augustus is het moment daar en ontvangen de jagers van Prins Frederik, die op dat moment bevelhebber der artillerie is, een dagorder waarin staat dat ze de volgende dag de grens over

²² de Wendt, p. 7.

²³ De Wendt, p. 8.

²⁴ Wttewaall en Grevelink, p. 39.

zullen trekken. Op 2 augustus wordt er om half drie 's nachts appel geblazen en om half vier marcheren de Leidse studenten dan daadwerkelijk richting de Belgische grens van Eindhoven tot voorbij Eersel. Op de Eerselse Heide slaan zij hun kamp op voor de eerste nacht. Het is op deze eerste dag al verschrikkelijk warm, zodat er met moeite water te vinden is. Als het water dan gebracht is en de soep klaar is, is deze verschrikkelijk zout.²⁵

De volgende dag, op 3 augustus, wordt de dagorder van de Prins van Oranje voorgelezen. Deze bevat naast het bevel de grens over te trekken ook een waarschuwing voor de mannen:

‘Verwart het goede gedeelte geenszin met diegenen, zie zich eigenmagtig tot zijne bestuurder hebben opgeworden; wij komen om hun en ons zelve de vrede weder te geven, en die verstandhouding te herstellen, zonder welke, noch voor Noord-, noch voor Zuid-Nederland, immer rust, geluk of bloei mogelijk zijn, en om die verstandhouding voor de toekomst op onwankelbare grondslagen te vestigen.’²⁶

Om zes uur bij de grens aangekomen, worden de geweren geladen en vanaf dat moment niet meer losgelaten. Het is nog steeds zeer warm en de voedselvoorraden zijn niet goed aangevuld, waardoor de Belgen gedwongen moeten worden hun eten af te staan. Het sprookje van een vreedzaam bezoek dat beschreven wordt door de Prins van Oranje blijkt in praktijk toch wel anders uit te pakken:

‘Op het apèl werden er enige vrijwilligers gevraagd om bij bakkers en slaggers in kwartier te komen, doch tevens hen zonder ophouden tot het leveren van eten aantesporen; ik kwam bij een bakker die 152 brooden gebakken heeft. In zulke omstandigheden zijn de menschen wel te beklagen, dewijl er bij eene geheele Divisie ligtelijk plundersaars zijn, en dus alles goedsmoeds moeten afgeven.’²⁷

Op 4 augustus marcheert het leger verder, langs de dorpen Rethy en Dessel, tot aan Mol. Dit staat bekend als een zeer vijandig gezind dorp. Er wordt dan ook een visitatie gedaan, waarbij 40 geweren en 200 pieken buit worden gemaakt. Deze nacht wordt er geslapen op een kerkhof en begint het ook nog eens geweldig te regenen. Omdat iedereen gewapend en volledig in uniform

²⁵ Ibidem, p. 58.

²⁶ Wttewaall en Grevelink, bijlage no. 8.

²⁷ De Wendt, p. 34.

slaapt, wordt alles doornat.

Op 5 augustus is de eerste confrontatie met de vijand. In Olmen worden nog enige pieken gevonden, waardoor de jagers extra alert zijn. Ze verspreiden zich 'en tirailleur'²⁸ en er wordt een aantal schoten gelost, wanneer de vijand zich inderdaad aandient. De vijand trekt zich op deze schoten terug, er worden enkele Belgen gevangen genomen en het dorp Oostham wordt ingenomen. Van de Leidse jagers is er één gewonde, Huët. Hij wordt in zijn knie geschoten²⁹. Een deel van de compagnie van Leidse jagers achtervolgt de Belgen dan verder richting Beringen. Hier ontmoeten zij weer een leger van de Belgen. Na een heftig tirailleursvuur, raakt er nog iemand gewond, Stollé. Hij wordt in beide benen geschoten, maar herstelde volledig³⁰. Ook sneuvelt de eerste Leidenaar, Beekman. Hij wordt in zijn voorhoofd geschoten als hij probeert de Belgen te achtervolgen in een aardappelveld. Hierover schrijft de kapitein van de Friese Schutterij:

'Een van mijne schutters ging in een aan de weg gelegen aardappelen land, om te zien of er ook eene waterkom in het land is om te drinken. In eens roept hij uit: "God! Een doode student!" Verschrikt over deze uitroep, vlieg ik door de struiken en zie daar een student liggen, agterover, met mond en oogen open, armen en beenen uitgestrekt, de borst bloot en het hoofd geheel bebloed.'³¹

Door de Leidse studenten wordt wraak gezworen en nog dezelfde dag wordt Beekman begraven in een nabijgelegen veld.

In het dorpje Beringen aangekomen, blijkt dit volledig verlaten te zijn. Alle luiken en deuren zijn gesloten, maar worden met een bijl opengeslagen en etenswaren worden meegenomen.

Wttewaall en Grevelink schrijven over dit tafereel:

'Wij waren getuigen van al de ellende van den oorlog en gelooven niet, dat eenige andere plaats gedurende den veldtocht meer heeft geleden dan Beringen.'³²

Iedereen maakt zich op voor een vredige nachtrust, tot er om elf uur alarm geblazen wordt. Er staan een aantal huizen in brand. De Compagnie marcheert gelijk verder, onder aanhoudende

²⁸ *En Tirailleur*: In gespreide gevechtsorde.

²⁹ Wttewaall en Grevelink, p. 65.

³⁰ *Ibidem*, p. 68.

³¹ H.G. Cannegieter: *De Tiendaagse Veldtocht. Journaal van een voetreis naar België 1830-1832*. Houten: 2008. p. 65.

³² Wttewaall en Grevelink, p. 70.

regen, naar een stuk verlaten modderige bouwgrond. De volgende ochtend wordt Beringen weer aangedaan en worden er nog enige kledingstukken verzameld en eten dat nodig is voor onderweg.

Na zaterdag een rustdag te hebben gehouden marcheren de troepen op zondag verder via Lummen en Herk naar Berebroek. De kroonprins en prins Frederik voegen zich ook bij de compagnie en geven hun complimenten. De Wendt zegt over de reden van de komst van de prinsen:

‘De geheelen dag door hadden wij eene kanonnade gehoord, waarop ook de Prins van Oranje en Prins Frederik met de staf bij onze Divisie op marsch aankwamen, denkende dezelve bij ons plaats greep, doch hetgeen van achteren gebleken is bij de reserve Divisie te zijn geweest, waarom doch Huzaren derwaarts werden gezonden.’

Deze kanonsschoten zijn afkomstig van het Maasleger van Daine dat van Hasselt naar Kermpthoer opgerukt was. Zij strijden tegen de Reservedivisie van Generaal Cort-Heijligers onder leiding van Kolonel Stoecker. Dit blijkt later een veldslag van doorslaggevend belang te zijn voor de veldtocht³³. De schoten klinken steeds dichterbij en er wordt alarm geblazen. De Leidse Studenten horen dat er op een kwartier afstand gevochten wordt met de Belgen, maar worden de hele dag slechts in reserve gehouden.

‘wij trokken vervolgens geheel buiten het dorp, hetgeen zeer vermoeijend en onaangenaam was, dewijl al de gekwetsten bij ons langs werden gedragen en wij hoorden dat de Belgen beter positie hadden en sterker in getal waren, dewijl het grootste gedeelte onzere Divisie te Herck was gebleven door het instorten van een brug.’³⁴

Uiteindelijk trekken de Nederlandse troepen zich terug omdat het donker wordt. De Leidse Jagers blijven echter nog steeds in reserve staan en sommigen gaan met hun ransels om slapen.

De volgende dag marcheren de troepen tot aan Hasselt. Onderweg zien ze ‘een meenigte lijken liggen alsook doode paarden en allerhande wapenrustingen, hetgeen geen aangenaam gezicht opleverde’³⁵. Ook vandaag worden er weer enkele schoten gelost op de Belgen, maar het komt

³³ J. Bel, W. Otterspeer en P. van Zonneveld: *De Leidse jagers, 1830-1831 : student-vrijwilligers en de Belgische opstand*. Leiden: Academisch Historisch Museum, 1981. p. 70.

³⁴ De Wendt, p. 39.

³⁵ De Wendt, p. 40.

niet tot een gevecht. Bij Hasselt wordt het kamp opgeslagen.

9 Augustus is een rustdag en een zeer gunstige dag voor de Leidse jagers. Ze slapen in een logement en eten goed. Ook vinden ze allerlei kleding en wapenuitrusting, die eigenlijk voor een Divisie van het Belgische leger bestemd was. 'Dit was een onvergetelijke dag'³⁶ kunnen we lezen in het journaal van Eco de Wendt.

Pas op 11 augustus komt de derde Divisie de Belgen weer tegen. In het dorp Boutersum ontstaat een hevig tirailleurs- en kanonvuur. Er volgt een heftig gevecht, waarin de Leidse Studenten vechten als duivels volgens een Frans verslag³⁷. Hierbij raken twee Leidse studenten gewond, Leemans en Nieuwenhuis. Uiteindelijk trekt de Leidse Compagnie zich terug in het dorp Roosbeek. De volgende dag begint de strijd al om half vier 's ochtends, als de mannen in colonne naar Boutersum marcheren. Ze worden belaagd met kanonskogels en tirailleursvuur en besluiten zich te verspreiden in het kreupelhout aan de zijkant van de weg. Bij deze gelegenheid wordt het paard van de koning door een kogel in zijn been geraakt³⁸. Uiteindelijk lukt het de derde Divisie om de Belgen met grote verliezen te laten retireren en marcheren ze verder richting Leuven. De Leidse studenten belanden tenslotte bij een abdij vlakbij Leuven en besluiten deze te doorzoeken op Belgen. Al snel komen er enkele Belgen in het vizier, die zich echter gemakkelijk laten verjagen. Maar als de Leidse studenten in hun achtervolging op een holle weg zijn beland, wordt er vanaf de stadswal ineens met kanonnen op hen gevuurd. Het blijkt een val te zijn geweest:

'Op de weg hier natoe [de abdij] zagen wij wel eenige tirailleurs voor ons uit, doch die alleen retireerden tot onze Compagnie in een holle weg genaderd was die naarde stad liep, wanneer de tirailleurs allen bukten en er met het kanon van de stad opeens gevuurd werd, gelukkig was alles te hoog zoodat de steenen van het bijgelegen huis bij ons neer vielen, terwijl wij al kruipende retireerden, en de verkenning moesten staken, wonderbaarlijk genoeg is niemand hierdoor gesneuveld of gekwetst.'³⁹

Gelukkig is het kruit van de Belgen niet zo goed en vliegen de kogels over het hoofd van de studenten/Nederlanders. Ze trekken zich terug en kunnen in alle rust eten en slapen in verlaten huizen.

³⁶ Ibidem, p. 41.

³⁷ Bel e.a., p. 77.

³⁸ De Wendt, p. 43.

³⁹ Ibidem, p. 45.

Op zaterdag 13 augustus marcheert de gehele derde Divisie op tot net binnen de stadspoorten van Leuven. Dan krijgen ze echter het bevel van generaal Meijer om niet verder te gaan. Zij zullen de volgende dag aan hun terugtocht beginnen en het is niet de bedoeling dat zij de stad zullen betreden. Hij leest een dagorder voor van Kroonprins Willem waarin het volgende staat geschreven:

‘Wij hebben nu onze taak volbragt. Wij hebben gedaan wat Koning en Vaderland van ons eischten. Wij hebben gezegevierd over den vijand tegen wien wij ten strijde zijn gegaan. Met eere keeren wij terug naar onze oude grenzen. Een talrijk leger uit Frankrijk rukt België in. Zijne voorposten raken de onzen. Wij keeren terug ten gevolge van eene schikking, die onze Souverijn heeft gemaakt met den Koning der Fransen.’⁴⁰

3.5 De Aftocht

Na nog een triomftocht door Leuven te hebben gemaakt, begint dan de terugtocht van de Nederlandse troepen op 14 augustus. Onder aanhoudende regen marcheren ze terug naar de Nederlandse grens. De Belgen zijn hen meestal ook niet zo goed gezind en op sommige plaatsen krijgen ze ‘niet dan met veel woorden en bedreigingen watte eten’⁴¹. Maar eenmaal in Nederland aangekomen, wordt dat allemaal weer vergeten, want de ontvangst die ze krijgen is er één voor helden. Al vanaf Dordrecht worden de Leidse jagers in iedere stad onthaald door een grote menigte, is er vuurwerk en muziek. In Voorschoten is alles groen versierd en staan vele mensen langs de kant van de weg. Tot in Leiden worden ze begeleid waar het gehele stadsbestuur, het academisch senaat en vele vrienden en familie de studenten met veel feestgedruis ontvangen. Eenmaal in Leiden aangekomen, marcheren de studenten naar de Pieterskerk. Hier houdt de Rector Magnificus, van Hengel, een ontroerende speech die ongetwijfeld veel indruk maakt op iedereen. Hij roemt hierin de studenten en hun moed:

‘Het uur is daar, hetwelk wij van den hemel zo menigmaal met tranen hebben afgebeden. De blijdschap van het wederzien is grooter, is volkomener, dan iemand onzer heeft durven verwachten. Wij zien niet slechts de lievelingen van ons hart aan ons weêrgegeven; maar wij zien ze vanuit de strijd als helden met de kroon der overwinning teruggekeerd.’⁴²

⁴⁰ Wttewaall en Grevelink, p. 102

⁴¹ De Wendt, p. 51.

⁴² W.A. van Hengel: *Verwelkoming der Leidsche jagers, den 23 September 1831, in de Pieterskerk te Leiden*. Leiden: C.C. van der Hoek, 1831. p. 1-2.

Ook ontvangen de studenten van de Leidse jagers zilveren medailles van de aanzienlijke jongedames uit de stad. 's Avonds is er vuurwerk en een feest in de concertzaal en 'tot 's avonds laat waren er vele vreemdelingen'⁴³.

Op 22 juni 1832 ontvangen de Leidse studenten uit handen van de Leidse juffers nog een bronzen erekruis, gemaakt van de gesmolten kanonnen uit Hasselt en Professor van der Palm vestigt met een emotionele toespraak de aandacht op de helden die zijn omgekomen tijdens deze veldtocht. De studenten zelf geven Generaal Meijer en Generaal Snouckaert van Schauburg een eresabel en -degen als eerbetoon. Er wordt afgesproken om iedere tien jaar samen te komen op 13 augustus, de dag dat zij Leuven binnentrokken. Nog lang hebben de deelnemers aan de veldtocht elkaar ontmoet op deze dag; er is in het journaal een menu toegevoegd van zo'n samenkomst in Katwijk d.d. 13 augustus 1872. Op 11 juni 1839, in het jaar dat België onder nationale druk ook door Nederland officieel erkend wordt, is het corps der Leidse jagers officieel door de koning ontbonden.

⁴³ De Wendt, p. 25.

4. Het Journaal

De schrijver van dit journaal, Eco de Wendt werd op 11 december 1811 geboren te Den Haag in een rijke Friese familie. Zijn voorvaderen zijn hem al voorgegaan op het rechterlijk pad en het is daarom niet vreemd dat Eco in Leiden rechtsgeleerdheid gaat studeren. Op 3 september 1829 schrijft hij zich in als student in Leiden en betreft hij een kamer in de kloksteeg, bij de heer Asbeck⁴⁴. In oktober 1830, Eco is dan 19 jaar, is de strijd met België in volle gang. Er gaan intekenlijsten rond onder studenten die mee willen als Leidse jager in de veldtocht naar België en Eco schrijft zich hierop in op 1 oktober. Vanaf dan houdt hij een journaal bij. Verdeeld in twee kolommen beschrijft hij wat de compagnie meemaakt en wat hij zelf meemaakt tijdens de voorbereidingen voor de veldtocht. Hij beschrijft in kernachtige zinnen wie hij ontmoet, wat hij te eten krijgt, welke oefeningen hij moet doen en wat de kwaliteit is van zijn slaapplek. Op 1 augustus hoort hij dat ze verder zullen trekken naar de grens, 'hetgeen een algemeene blijdschap en drukte verwekte'⁴⁵. Dan draait hij zijn boek om en begint aan de andere kant met de beschrijving van de veldtocht zelf. De kolommen zijn dan verdwenen. Nog steeds in kernachtige zinnen worden nu de ontberingen geschetst tijdens de veldtocht. Er wordt zakelijk verhaald wat er gebeurd is, wie er gewond is geraakt, wat er te eten was en waar er geslapen werd.

4.1 Genre

Dit journaal is een egodocument, het handelt over persoonlijke belevenissen en gebeurtenissen van de auteur zelf. Ook kunnen we dit verslag classificeren als een reisverslag, omdat voornamelijk de reis naar en door België wordt beschreven. Verder kunnen we spreken van een ooggetuigenverslag van de veldtocht⁴⁶. Dit soort stukken kunnen gebruikt worden als historische bron voor onderzoek naar het precieze verloop van de veldtocht. Omdat de tekst niet bewerkt is voor uitgave, zien we niet zoals bij de *studenten Almanak* dat er overdreven is omwille van het publiek. Ook is de tekst direct na de veldtocht geschreven en niet vijftig jaar nadien, zoals het verslag van Wttewaal en Grevelink, waardoor de herinneringen nog niet vertekend zijn door andere bronnen of de tijd. Maar de onderzoeker mag niet vergeten dat de informatie in dit reisjournaal is opgeschreven door één persoon, die op het moment van schrijven wellicht geen goed overzicht had over wat er gebeurde. Dit verslag kan dus beter gebruikt worden voor onderzoek naar de subjectieve ervaringen en het tijdsbeeld van de Leidse Jagers en tijdgenoten,

⁴⁴ Zie hiervoor de namenlijst in de *studenten Almanak* van 1832.

⁴⁵ De Wendt, p. 15.

⁴⁶ Hiervoor gebruikt: *Inleiding en handleiding van het repertorium van gedrukte egodocumenten*:

http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/Egodocumenten/inleiding#repertorium_begin_eindjaar.

dan voor feitelijk onderzoek naar de veldtocht.

4.2 Doelgroep

In het artikel van Van de Linde in de *studenten Almanak* van 1832 staat het volgende over het geïntendeerde lezerspubliek vermeld:

‘Wanneer dit verhaal welligt iemand in handen komt, die in geene betrekking staat tot de Leydsche Hoogeschool, zal hij zich gewis verwonderen over het gewag maken van menige bijzonderheid, die hem van weinig belang lijkt en de uitvoerigheid aanmerkelijk heeft bevorderd. Wij zouden hem hiervoor versoening vragen, zoniet voornamelijk voor de Studenten deze Akademie de geschiedenis der lotgevallen onzer compagnie vervaardigd was, aan welken, voor een groot gedeelten ten minsten, de vermelding der geringste kleinigheid misschien eene aangename herinnering verschaffen kan.’⁴⁷

Ook Wttewaall en Grevelink geven in hun werk aan waarom zij besloten om vijftig jaar na de veldtocht nog een verslag hiervan uit te geven. Zij noemen het werk van Van de Linde enigszins beknopt. Het andere gedrukte werk dat er op dat moment bestaat, van predikant Roemers, is wel een goed geschiedkundig werk maar het verhaal moet eigenlijk verteld worden door iemand die lijfelijk aanwezig was tijdens de veldtocht. De predikant was dit niet. Verder is dit verslag voor iedereen en niet alleen voor de Leidse student.⁴⁸

Bij het journaal van Eco de Wendt is het moeilijker om het doel van de tekst of het beoogde lezerspubliek te achterhalen. Aangezien er geen inleiding bij is geschreven waarin de lezers worden toegesproken, moet uit de tekst zelf worden gereconstrueerd wat de auteur met dit dagboek voor ogen had.

Een aantal keren wordt er melding gemaakt van familiebezoek. Eco ontmoet zijn vader twee keer⁴⁹, en slaapt daarnaast bij zijn nicht⁵⁰ en neef⁵¹. Verder wordt er melding gemaakt van de begrafenis van hr. Alberda van Bloemersma⁵², die verre familie van hem is. Daarnaast wordt uitgebreid beschreven welke mensen Eco de Wendt bezoekt op zijn reis en hoe ze hem bejegenen. Dit wekt de indruk opgeschreven te zijn voor degenen die deze mensen ook kennen. In het boek *Egodocuments and History* van Rudolf Dekker wordt er geschreven over egodocumenten aan het

⁴⁷ *Studenten Almanak* 1832, p. 105.

⁴⁸ Wttewaall en Grevelink, Voorwoord, IX - XII.

⁴⁹ De Wendt, p. 17 en 22.

⁵⁰ De Wendt, p. 4.

⁵¹ *Ibidem*, p. 19.

⁵² *Ibidem*, p. 15.

eind van de achttiende en in het begin van de negentiende eeuw:

‘The end of the eighteenth century was not only characterised by the rise of individuality, but also by the rise of the bourgeoisie. This development brought along an intensifying of the bourgeois archive tradition. Bourgeois families then started to organise their archives on a larger scale. As noble families had already been doing for centuries, these “nouveau riches” started to invest in a collective identity, a luxury in itself, and starting a family archive is one way of achieving this.’⁵³

Dit werk zou in een traditie kunnen passen van een familie-archief zoals hierboven beschreven. Een logischer conclusie is echter dat de auteur dit alleen voor zichzelf heeft geschreven om het verloop van de veldtocht niet te vergeten. De telegramachtige stijl die hij gebruikt wijst hierop. Ook worden er in het hele journaal geen gevoelens beschreven of rechtvaardigingen geuit voor de strijd.

4.3 Structuur en datering

Wat betreft de structuur en chronologische datering van dit werk, blijven een aantal vragen onbeantwoord.

In de eerste plaats rijst de vraag waarom de auteur heeft voor deze bijzondere indeling gekozen heeft. Hij is aan de ene kant van zijn dagboek begonnen met het beschrijven van de aanloop naar de veldtocht, toen heeft hij het boek omgedraaid en heeft de veldtocht beschreven. Daarna heeft hij het boek weer omgedraaid en is verdergegaan waar hij gebleven was met de beschrijving van zijn terugkomst en wat er daarna gebeurde. In het midden zitten acht lege bladzijden. Duidelijk is dat hij dit werk pas na de veldtocht geschreven heeft, omdat het handschrift zeer gelijkmatig is en het journaal zelf in goede staat is. Het is aannemelijk dat hij eerst zijn voorbereidingen heeft geschreven en daarna aan de achterkant verder is gegaan met de beschrijving van de veldtocht, omdat hij wel wist hoe lang die geduurd had, maar niet wist hoe lang hij nog in het journaal zou schrijven over de nasleep van de veldtocht. Als hij hier meer over zou schrijven dan verwacht, zou hij in het midden altijd nog bladen kunnen toevoegen. Bovendien kon hij op deze manier gelijktijdig het verloop van de veldtocht opschrijven en beschrijven wat er gebeurde na terugkomst.

Ten tweede heeft de auteur een lijst met Leidse Jagers en gedetacheerde soldaten bijgehouden.

⁵³ A. Baggerman: ‘Autobiography and Family Memory in the Nineteenth Century’ in *Egodocuments and History. Autobiographical Writing in its Social Context Since the Middle Ages* door R. Dekker (ed.), p.p. 161-163. Hilversum: Verloren, 2002. p. 163.

Dit is gedetailleerder dan in de andere verslagen die er over de veldtocht zijn verschenen, met de toevoeging van de secties de wapennummers en de ereraden bij iedere jager. Ook staat er achter de naam van sommige jagers wanneer ze uit dienst zijn getreden of zijn overleden. Dit is tot en met 1838 bijgehouden. In de lijst van de *Studentenalmanak* worden slechts namen genoemd. De auteur moet het journal in ieder geval tot en met 1872 in bezit hebben gehad. Er is uit dit jaar een menu bijgevoegd van een soiree ter nagedachtenis aan de veldtocht.

Tot slot zijn er door de auteur zelf nog aanvullingen gedaan in de vorm van noten bij gebeurtenissen, waarvan later bleek dat zij een grotere rol speelden in het verloop van de veldtocht dan hij in de eerste plaats had gedacht. Het is niet duidelijk welke bronnen hij hiervoor heeft geraadpleegd. Dit zou een juistere datering kunnen opleveren van de tekst. Nu kunnen we hierover alleen vaststellen dat het journal tussen 1831 en 1839 geschreven en bijgehouden is.

4.4 Journaal de Wendt

Aanteekeningen betrekkelijk

1830	<i>De Compagnie jagers der Leijdsche Hoogeschool</i>	<i>Mij zelven</i>
1 Oct.		Geteekend als vrijwilliger
9 Oct.	Antwoord des Konings. 'S middags door den Generaal Snouckaert geinspecteerd.	
11 Oct.	Teeckening en Singalementneming.	
13 Oct.	Komst der 3 sergeanten van de armee (<i>Greeven, Wiegand, Gaeux</i>)	
18 Oct.	Voor het eerst geënerveerd.	
20 Oct.	Geinstalleerd	
21 Oct.	Geweeren en sabels gekregen	
12 Nov.	De uniform gekregen	
13 Nov.	Ten 8 uren op de ruïne ⁵⁴ aangetreden en door den Genl <i>Snouckaert</i> toegesproken, na een vaandel van de Leijdsche dames gekregen te hebben, vervolgens gemarcheerd naar de St Pieterskerk, aldaar zeer treffend aangesproken door <i>Prof. van Assen</i> ⁵⁵ [p.2] en verder door den geheelen Senaat ⁵⁶ , de studenten en een menigte menschen onder aanhoudend muziek begeleid tot buiten de <i>witte poort</i> , alwaar in schuiten zijn gegaan; onder weg was aande vaart alles vol menschen, te <i>Delft</i> aangekomen marcheerden wij door de stad en kwamen buiten wederom in de schuiten tot bij <i>Rotterdam</i> , alwaar ten 6 uren aankwamen, en onder muziek door de Regeering ⁵⁷ enz alsmede eene onberekenbare menigte menschen de stad ingedragen werden tot op de markt, alwaar zijn toegesproken en onze kwartieren kregen, welke allen bij uitstek goed waren	Bij den <i>Heer Saxe</i> (op het Haringvliet)
'14 Nov.	Rustdag gehouden, 's avonds zijn er velen in de <i>vauxhal</i> ⁵⁸ geweest alwaar wij vrij entree hadden	's avonds bij den Heer Ds. Adriani geweest. [p.3]
'15 Nov.	'S morgens ten 3 uren door een menigte menschen uitgeleide gedaan en met de Stoomboot van <i>Rotterdam</i> vertrokken naarde <i>Moerdijk</i> , van waar	

⁵⁴ Deze ruïne was ontstaan door een buskruitramp in 1807. Nu is op deze plaats het Van der Werfpark

⁵⁵ Mr. Cornelis Jacobus van Assen (Franeker 25 augustus 1788 - Velp, 13 september 1859) was Rector Magnificus ten tijde van de Belgische Opstand. Zijn redevoering is te vinden in: Het Leidsche jagercorps. Eenvoudig, maar getrouw verhaal van den veldtocht van het corps vrijwillige jagers der Leidsche Hoogeschool in 1830 en 1831 [door] B.W. Wttewaall van Wickenburgh en P.W. Alstorpius Grevelink.

⁵⁶ (*Academisch*) Senaat: Raad van Hoogleraren.

⁵⁷ *Regeering*: Het stadsbestuur. In dit geval dat van Rotterdam.

⁵⁸ *Vauxhal*: Verlichte hal in de stad waar gedanst kon worden.

	gemarcheerd zijn naar <i>Breda</i> en ten 3 uren aankwamen, dewijl allen slechte kwartieren kregen gingen de meesten bij kennissen of logementen.	Gelogeerd bij Nicht <i>Reigersman</i> .
16 Nov.	In de Militaire Academie gekomen, doch moesten voor ons eigen eten en drinken zorgen, zoodat wij altijd in en uit konden gaan.	Bij de Jufvrouwen <i>Keepmakers</i>
18 Nov.	Van <i>Breda</i> gemarcheerd naar <i>Oosterhout</i> , alwaar goede kwartieren hadden.	
'20 Nov.	'S morgens voor het eerst getirailleerd ⁵⁹ . 'S middags ten 4 uren werd er alarm geblazen en marcheerden ten 5 1/2 uren naar <i>Breda</i> , alwaar alles in drukte was, dewijl de Belgen te <i>Essen</i> waren. Een gedeelte van de Compagnie ging verder naar Princenhage alwaar wij ingekwartierd werden en 's avonds ten 11 uren aankwamen, het andere gedeelte marcheerde naar het <i>Ginneken</i> en werd in een groot verlaten huis gecazerneerd.	bij een <i>groenboer</i> .
'22 Nov.	Eene korte exercitie en daarna inspectie van <i>Prins Frederik</i> , 's middags om <i>Breda</i> naar het <i>Ginneken</i> gemarcheerd en kwamen ook in een verlaten huis als caserne dienende.	1 wacht.
'24 Nov.	Onze slaapplaatsen bestonden in stroo en een wollen deken, zoodat wij hier bijna niet zijn uitde kleeren geweest. 'S morgens voor het ontbijt kregen wij een bakje jenever en gebruikten van ons commiesbrood; ten 10 uren 's morgens en 6 uren 's avonds kregen wij soep en 's middags ten 3 uren ratatouille.	2 wacht.
'27 Nov.		3 wacht [p.6]
'30 Nov.	Van het <i>Ginneken</i> gemarcheerd naar <i>Oosterhout</i> en in kwartieren gekomen	Bij een jood.
'2 Dec.		4 wacht.
'11 Dec.		Naar <i>Breda</i> geweest.
'12 Dec.		5 wacht.
'14 Dec.		In kwartier gekomen bij schipper <i>v.d. Maden</i>
'17 Dec.	Militaire promenade gemaakt naar <i>Raamsdonk</i> , nadat de geweeren aan rotten waren gezet gingen bijna allen over naar <i>Geertruidenberg</i> .	Bij den heer <i>Verkouteren</i> eenige verkwikking gebruikt.
'21 Dec.		6 wacht.
'26 Dec.		Naar <i>Breda</i> geweest.
1831		
'1 Jan.		7 wacht.
'7 Jan.	Van <i>Oosterhout</i> gemarcheerd naar <i>Loon op zand</i> ,	

⁵⁹ *En Tirailleur*: In gespreide gevechtsorde.

- alwaar wij bij de armoedige boeren ingekwartierd werden. 's avonds was er een sterk *Noorderlicht* te zien.
- '8 Jan. Van *Loon op Zand* gemarcheerd naar [p.7] *Oosterwijk*, alwaar over het algemeen geen goede kwartieren kregen. Bij *Jan van Nes*.
- '9 Jan. Gedurende ons verblijf alhier hadden wij vele exercitien, doch welke dikwijls van korten duur waren door het aanhoudende slechte winterweder. Een zeer goed kwartier gekregen bij den Heer *Breda*, waardoor ook vele aangename partijen bij Z.Ed. Familie genoten heb.
- '13 Jan. Naar *den Bosch* geweest.
- '15 Jan. Ten 6 ½ uur naar *Enschot* gemarcheerd (1 uur) doch spoedig teruggekomen, dit was dewijl er eene aanval der Belgen gewacht werd.
- '17 Jan. Wandeling naar *Tilburg* gemaakt.
- '18 Jan. Groote Parade voor het eerst in groote tenue, dewijl allen deze nu hadden.
- '19 Jan. Naar den Bosch geweest
- '28 Jan. Wegens eene kleine ongesteldheid vrij van wacht.
- '5 Febr. Komst van den Kapelmeester⁶⁰.
- '8 Febr. Groote parade ter gelegenheid van de Jaardag der Stichting vande Academie⁶¹ [p.8] bij welke gelegenheid er wijn en punsch vande medestudenten uit *Leiden* gezonden was, hetgeen daardoor ook een vrolijke dag gegeven heeft.
- '10 Febr. Dood van den Sergeant *Gueux* in het hospitaal te 'S Hertogenbosch Naar *Moergestel* geweest
- '14 Febr. Rouw voor 3 dagen over den dood van den *Lieut. Van Speijk*⁶².
- '18 Febr. Militaire promenade naar *Eldenhout*.
- '22 Febr. Militaire promenade naar *Moergestel*. Collecte voor een monument ter nagedachtenis van *van Speijk*. Aldaar tot 's avonds gebleven bij den Heer *Kelkhoven*.
- '25 Febr. Collecte voor de Wed. van den Sergeant *Gueux*. 8 wacht. Door te vallen een weinig het been bezeerd
- '27 Febr. Wandeling naar *Moergestel*.

⁶⁰ *Kapelmeester*: Muzikaal leider van het militaire muziekcors.

⁶¹ 8 februari vindt de Dies van de Leidse universiteit plaats.

⁶² Jan Carel Josephus van Speijk (Amsterdam, 31 januari 1802 - Antwerpen, 5 februari 1831) was admiraal bij de Nederlandse marine en had het bevel over kanonneerschip no. 2 dat voor Antwerpen lag. Toen dit schip in handen dreigde te raken van de Belgen heeft hij het opgeblazen met zichzelf erbij.

28 Febr.	Groote parade ⁶³ .	'S middags met verlof naar 'S <i>Hage</i> vertrokken.
4 Maart.	Ten 1 ½ uur is de Compagnie over <i>Tilburg</i> naar <i>Oosterhout</i> vertrokken en wederom in kwartieren gekomen.	
9 Maart.		Teruggekomen van verlof en in kwartier gekomen bij de Wed. <i>A. van Loon</i> , alwaar het zeer goed was. [p.9]
10 Maart.	Militaire promenade naar <i>Raamsdonk</i> .	Gedurende de rust naar <i>Geertruidenberg</i> overgegaan en bij den Heer <i>Verkouteren</i> eenige verfrissing gebruikt.
12 Maart.		9 wacht.
23 Maart.	Van <i>Oosterhout</i> gemarcheerd naar <i>Gilzen</i> , onder weg ontmoetteden wij de <i>Groningsche Flankeurs</i> , welke wij gingen aflossen dewijl de dienst te <i>Gilzen</i> zeer zwaar was en de kwartieren over het geheel niet best; bij onze aankomst ging een gedeelte der Compagnie bij de Boeren in de <i>Biestraat</i> (½ uur) en het andere in <i>Gilzen</i> .	Ten <i>Gilzen</i> bij de Wed. <i>Jan van Wezel</i> , hetgeen een zeer goed kwartier was voor dit dorp.
25 Maart.	10 wacht.	
27 Maart.	Dood van den Jager <i>Schultz van Haegen</i> te <i>Dordrecht</i> , aan de gevolgen eener te <i>Oosterwijk</i> bekomen wonde aan het hoofd toegebracht door een <i>N.Hollandsche Schutter</i> .	
29 Maart.		11 wacht.
2 April.		12 wacht.
5 April.	Ten 1 uren gemarcheerd van <i>Gilzen</i> door <i>Tilburg</i> , alwaar bij het rusten door den <i>Koll. De Klerk</i> ⁶⁴ geinspecteerd werden en vervolgens naar <i>Moergestel</i> gingen, en bij de boeren ingekwartierd werden.	In kwartier bij den heer <i>Kelkhoven</i> alwaar het zeer goed gehad heb.
6 April.	Ten 4 ½ uren apel dewijl de driemaandelijksche rol der Compagnie moest worden opgemaakt, waarna ten 5 ¾ uur van <i>Moergestel</i> marcheerden door <i>Oorschot</i> , waar wij rust kregen en de fraaije kerk bezigtigden, en vervolgens over <i>Best</i> naar 'St <i>Oedenrode</i> gingen alwaar ten twee uren aankwamen, door de grootte en netheid van het dorp dachten wij goede kwartieren te krijgen, hetgeen met zeer weinigen het geval was, zoodat de meesten in een logement gingen [p.11]	Wegens het slechte kwartier ook in een logement geweest.
7 April.	Ten 5 ½ uren gemarcheerd van <i>St. Oedenrode</i> naar	En redelijk goed kwartier gehad

⁶³ 28 februari was de verjaardag van Prins Frederik.

⁶⁴ Kolonel de Klerk was commandant der grenadiers.

	Helmond, ten 11 uren aankomende kregen wij spoedig onze biljetten, welke over het algemeen slecht waren, zoodat sommigen in logementen gingen of kamers huurden hoewel eenig zeer goede officiers kwartieren open waren, waarvan de reden was, dat de geest aldaar zeer slecht was.	bij <i>Antonie Schipels</i> .
8 April.		Als <i>Ordonnance</i> ⁶⁵ bij denh. Kolonel <i>Kox van Spengler</i> ⁶⁶ te <i>Nunen</i> geweest, en tevens bij <i>Ds. Begeman</i> gegeten.
9 April.		13 wacht.
14 April.	Ten 3 ½ uur in groote tenue aangetreden en naar de <i>Aalster</i> heide gemarcheerd, aldaar inspectie gehad door den Genl. <i>Van Geen</i> ⁶⁷ over 10000 man; na weinig gerust te hebben kwamen wij 's middags ten 4 uren terug. [p. 12]	
18 April.	Ten 6 ½ uur gemarcheerd van <i>Helmond</i> naar <i>Eindhoven</i> , alwaar allen zeer goede kwartieren kregen; doch terstond na onze aankomst moest bij de geheele Compagnie op wacht trekken dewijl er nog geene andere troepen lagen.	Bij de <i>Wed. A van der Schoot</i> . 14 wacht.
20 April.	Inspectie vanden <i>Kol. Stoëcker</i> ⁶⁸ op de markt.	
21 April.		15 wacht.
22 April.	'S morgens was er altijd exercitie op de markt inde buisjes en politie mutsen van 6 ½ tot 7 ½ uur en 's middags ten 3 ½ uur gewapend apèl in marschtenue.	
25 April.	Inspectie vande 1ste Brigade der 3de Divisie voordien <i>Genl. Meijer</i> ⁶⁹ opde <i>Stratumsche</i> heide, vervolgens werden er manoeuvres gemaakt en moesten wij tiraileren, en werden vervolgens ook door Z. Excellentie zeer vriendelijk aangesproken. [p.13]	
27 April.	Inspectie van <i>Prins Frederik</i> ⁷⁰ overde 3de Divisie op de <i>Stratumsche</i> heide.	
28 April.		Wegens ongemak aande hand vrij van wacht.
1 Meij.	Inspectie op de Markt van Genl. <i>Meijer</i> .	
3 Meij.		16 wacht (piket ⁷¹)

⁶⁵ *Ordonnance*: Een officier die rapporten, papieren en boodschappen moet overbrengen.

⁶⁶ Kolonel Cox van Spengler was de Commandant van het reservebataillon van de 8ste afdeling van de 3de Divisie.

⁶⁷ Generaal van Geen had de leiding over de 1ste Divisie.

⁶⁸ Kolonel Stoëcker was Brigadecommandant van de 1ste brigade van de 3de Divisie, waartoe de Leidse Jagers behoorden.

⁶⁹ Generaal A.F. Meijer was Commandant over de 3de Divisie.

⁷⁰ Prins Frederik was Kolonel-Generaal als Kroonprins Willem afwezig is.

⁷¹ *Piket*: Officier die tijdens de wacht het geschut moet bedienen.

8 Meij.		17 wacht
10 Meij.	Exercitie opde heide bij <i>Velthoven</i> met de 1ste Brigade. Deze en volgende exercitien opde heide waren altijd zeer vermoeijend en duurden van 's morgens 5 tot 's middags 2 uren; somtijds was ook de geheele Divisie tegenwoordig.	
13 Meij.	Exercitie op de <i>Stratumsche</i> heide.	18 wacht.
15 Meij		Wandeling naar <i>Valkenswaard</i> .
17 Meij.	Exercitie op de heide bij <i>Waalre</i> .	Wandeling naar <i>Nunen</i> .
18 Meij.		19 wacht.
20 Meij.	Exercitie op de heide bij <i>Waalre</i> .	
21 Meij.		Naarden <i>Bosch</i> geweest
22		
23 Meij.		20 wacht (piquet) [p.14]
26 Meij.		Wandeling naar <i>Velthoven</i> .
27 Meij.		21 wacht.
5 Junij.		22 wacht.
7 Junij.	Exercitie opde <i>Stratumsche</i> heide	
11 Junij.		23 wacht.
14 Junij.		24 wacht.
17 Junij.		Wandeling naar <i>Nunen</i> .
18 Junij.	Groote Parade ⁷² .	
21 Junij.	Exercitie opde heide bij <i>Waalre</i>	
22 Junij.		Wandeling naar <i>Velthoven</i> .
24 Junij.		25 wacht.
28 Junij.		Naar den <i>Bosch</i> geweest.
29		
3 Julij.		26 wacht.
5 Julij.		Wandeling naar <i>Oerle</i> .
1 Julij.	Begrafenis van den Hr. <i>Alberda van Bloemersma</i> ⁷³ 1ste lt. bij de <i>Groningsche Schutterij</i> .	
8 Julij.	Exercitie opde heide bij <i>Waalre</i> .	
9 Julij.		Wandeling naar <i>Nunen</i> .
10 Julij.	Ten 8 uren de veldpredicatie van Ds. <i>Marcus</i> bijgewoond. [p.15]	
11 Julij.		27 wacht
20 Julij.	Exercitie met losse patronen opde heide bij <i>Waalre</i> .	
24 Julij.		28 wacht.
25 Julij.	Komst van <i>Z.M. den Koning_</i> ende beide <i>Prinsen</i> ⁷⁴ .	

⁷² Napoleon werd verslagen op 18 juni 1815 in de slag bij Waterloo.

⁷³ Hr. Alberda van Bloemersma was waarschijnlijk aangetrouwde familie van de auteur. Zie hiervoor: C. de Wendt Alberda van Ekenstein: *Genealogie van het geslacht Alberda*. Groningen, 1941.

⁷⁴ Willem I, Kroonprins Willem en Prins Frederik waren hieraanwezig.

- De Compagnie stond voor het huis, voor Z.M. bestemd, als *eerewacht* geschaard, doch werd terstond door Z.M. alleen met de *Prinsen* in oogenschouw genomen, ook werden er eenige aangesproken, waarna wij defileerden en op order van Z.M. mogten inrukken, weshalve Z.M. alleen de gewone wacht ook in groote tenue voor huis kreeg. Ten 7 uren marcheerden wij naarde heide bij *Woensel* en werden benevens de geheele 3de Divisie door Z.M. geinspecteerd; vervolgens moesten wij bij het manoeuvreeren ook [p.16] proeven van onze jagersdienst geven waardoor wij zeer vermoeid werden vermits eerst ten 3 uur thuiskwamen.
- 26 Julij. 'S avonds met vele andere 's konings komst gevierd.
- 29 Julij. 29 wacht
- 30 Julij. Voorlezing den dagorde van *Prins Frederik*, waarbij alle troepen zeer geprezen werden; ook maant de Generaal aan broodzakken en veldflesschen aanteschaffen.
- '1 Aug. 'S middags ophet apèl werd er gezegd den volgenden morgen ten 3 ½ uur aantetreden om naar *Eersel* te gaan, en zoo wij hoorden verder *voorwaarts* te trekken, hetgeen een algemeene blijdschap en drukte verwekte.
- 1831 Na de Compagnie
- '23 Aug. Wandeling naar *Nunen*.
- '24 Aug. Groote Parade⁷⁵
- '27 Aug. Komst van *Papa*⁷⁶ ter bijwoning vande revue voor Z.M.
- '29 Aug. Groote revue opde *Oorschotsche* heide voor Z.M. *den Koning* en het geheele Koninklijke Huis⁷⁷ over de 2de, 3de en 4de Divisie benevens de 2de Brigade Kavallerie en 1 ½ Batterij Artillerie te zamen 34000 man. Terstond na afloop bleven wij gedurende H.H.M.M.⁷⁸ verblijf als eerewacht voor het huis staan, hetgeen tot 6 uren 's avonds

⁷⁵ 24 augustus was de verjaardag van Koning Willem I.

⁷⁶ Anne Regnerus de Wendt (1772-1850), op dat moment lid van de Algemene rekenkamer in Den Haag.

⁷⁷ Ook de vrouwen van de Prinsen en de Koning, Wilhelmina, Anna Pawlowna en Louise waren aanwezig evenals Prinses Marianne, de dochter van de Koning.

⁷⁸H.H.M.M.: Hunne Majesteiten.

	duurde.	
'30 Aug.		Wandeling naar <i>Geldrop</i> . Vertrek van <i>Papa</i> .
'1 Sept.		Met verlof voor 14 dagen naar huis vertrokken. [p.18]
'18 Sept.	Onder uitgeleide vande geheele staf met muziek tot buiten <i>Eindhoven</i> ten 6 uren gemarcheerd over <i>Oorschot</i> , alwaar rust kregen en <i>Moergestel</i> insgelijks naar <i>Tilburg</i> , alwaar eenigen kwartieren kregen en anderen te <i>Velthoven</i> $\frac{3}{4}$ uur verder.	Te <i>Moergestel</i> een weinig bij den <i>Hr Kelkhoven</i> gerust. Ik kreeg een billet te <i>Velthoven</i> bij <i>Mozes Cats</i> , doch ben met eenige anderen naar <i>Oosterhout</i> gereden en (in de <i>Pelikaan</i>) gelogeed geweest.
'19 Sept.	Ten 6 uren is de Compagnie van <i>Tilburg</i> naar <i>ter</i> <i>Heide</i> gemarcheerd, en zijn daar ingekwartierd geweest.	Ten 9 uren van <i>Oosterhout</i> naar de <i>Hooge Zwaluwe</i> gereden en bij <i>Neef Talma</i> gelogeed.
'20 Sept.	Ten 6 uren is de Compagnie gemarcheerd van <i>ter</i> <i>Heide</i> naar de <i>Moerdijk</i> en na een weinig gerust te hebben met de Stoomboot overgezet naar <i>Willemsdorp</i> en vandaar gemarcheerd naar <i>Dordrecht</i> terwijl ons onderweg [p. 20] al een ontzaggelijke menigte menschen te gemoet kwamen, welk getal, in de stad gekomen, nog zeer vermeerderd werd, ook werden wij met muziek en garnisoen ingehaald, en wapperden de vlaggen uit bijna alle huizen. Na opde markt door de regering te zijn toegesproken kregen wij allen gevraagde billetten. 'S avonds was er vauxhal en illuminatie, waar een menigte ingezetenen metde jagers tegenwoordig waren, hetgeen ook een vrolijke avond was.	Ten 7 $\frac{1}{2}$ uren gereden van de <i>Hooge Zwaluwe</i> naar de <i>Moerdijk</i> alwaar bij de Compagnie gekomen ben. Bij den Heer <i>Vockestaart</i> 's middags door de stad gewandeld en 's avonds ook in de vauxhal geweest.
'21 Sept.	'S middags ten 1 $\frac{1}{2}$ uur verzameld op de markt en vandaar onder eene uitgeleide van een menigte menschen met muziek van gemarcheerd naar het <i>Hoofd</i> , vanwaar met de stoomboot naar Rotterdam zijn gegaan. Onder [p.21] weg stonden de menschen overal te roepen op de dijk terwijl wij voorbij voeren. Te <i>Rotterdam</i> de stad binnengemarcheerd onder een aanhoudend gedrang vande menigte menschen, en met muziek naar de Markt gegaan, alwaar doorde regeering zijn toegesproken en allen zeer goede kwartieren kregen. 'S avonds was er Vauxhal in de <i>Doelen</i> en hadden <i>vrij entréé</i> . Er waren zeer vele menschen ook was er eene fraaije trophé en allen brillant verlicht.	'S morgens eerst de stad doorgewandeld. Bij den Heer <i>Chabot</i> opde <i>Leuven Haven</i> . 'S avonds met de geheele familie in de Vauxhal geweest tot 1 $\frac{1}{2}$ uur
'22 Sept.	Ten 9 $\frac{1}{2}$ uren opde markt verzameld en van daar	

gemarcheerd tot buiten de poort onder uitgeleide wederom met muziek en door eene ontzaggelijke menigte menschen. Wij voeren vervolgens met schuiten totbij *Delft*, terwijl de menschen onder weg en te *Overschie* een aanhoudend geroep aanhieven. [p.22] Bij de poort aangekomen werden wij door de regeering enz. aangesproken en van daar met muziek en groot gejuich, terwijl alle huizen met vlaggen en guirlandes versierd waren, gemarcheerd tot aande herberg de Gouden Molen, waar wij eenige tijd rust kregen. Hier was een heerlijk *dejeuner* gereed, waar elk zich van het noodige bediende, zoodat bij deze drukte en dit gul onthaal, ook spoedig een groote vrolijkheid bij allen verwekte, terwijl er intusschen ook verzen werden geciteerd, Na 3 uren rust gehad te hebben, marcheerden wij vrolijk tot buiten de poort van waar wij verder met de schuiten gingen tot voorbij de *Tolbrug* alwaar een menigte mensen stonden. Wij marcheerden vervolgens door [p. 23] *Voorburg*, alwaar alles groen was gemaakt en een menigte menschen op de been waren tot aan de *Wijkerbrug* van waar een gedeelte marcheerde en het andere met de schuiten voer naar de *Leijdschendam* alwaar alwaar alles met groen en vlaggen versierd was. Spoedig kregen wij onze biljetten welke allen zeer goed en van velen gevraagd waren. 'S avonds was er veel drukte in het dorp en muziek op het water onder eene fraaije illuminatie, zoodat dit met regt eene zeer vrolijke dag is geweest.

Hier ontmoette ik *Papa* een oogenblik.

De familie en vele kennissen toegesproken.

Bij den heer *v.d. Schonen* alwaar mij zeer goed geamuseerd heb.

'23 Sept.

Ten 8 uren gemarcheerd in groote tenue van de *Leijdschendam* naar *Voorschoten* onder weg haalden ons zeer vele rijtuigen in, en in dorp was alles groen gemaakt. Wij kregen in het dorp $\frac{1}{4}$ rust en werden intusschen aande herberg van [p. 24] eenige ververschingen bediend, hetgeen een zeer mooi onthaal was. Wij marcheerden vervolgens naar *Leiden*, terwijl onder weg ons reeds een groote menigte menschen te gemoet kwamen hetgeen hunne groote blijdschap te kennen gevende; een treffend gezicht opleverde. Buiten de poort werden wij door de regeering toegesproken en verder met muziek binnengemarcheerd tot aan de ruïne, terwijl de menigte menschen zoowel op straat als in de huizen onnoemelijk is geweest. Op de ruïne werden wij door den Genl. Snouckaert toegesproken en verwelkomd door den geheelen senaat en de

Wij hadden in ons kwartier alles 's morgens vroeg eerst gepoetst.

studenten, waarna wij naar de *Pieterskerk* marcheerden en door den *Rector Magnificus* (van Hengel) werden aangesproken⁷⁹, onder een fraai muziek en gezang werd ons door jonge jufvrouwen in daartoe [p.25] versierde mandjes Zilveren Medailles uit naam der *Leijdsche Dames* uitgereikt. Alle menschen in de kerk tegenwoordig waren van toegangkaartje voorzien geweest, zoodat zulks een schoon gezicht was zooveel menschen uit alle plaatsen bijeengekomen inde kerk vergaderd te zien. Na de redevoering van den Rector eindigde deze plegtigheid en marcheerden wij langsde Academie naar de *Papengracht*, alwaar wij de billetten ontvingen en meest gevraagde waren. 'S middags ten 4 uren vergaderden wij op het Raadhuis en gingen gezamenlijk ten 5 uren naar de Concertzaal, alwaar ons Stadswege een Collation⁸⁰ werd gegeven, hetgeen ten 7 uren was afgelopen, en elk naar de Comedie⁸¹ ging, waar wij *vrij entrée* hadden. De geheele stad was prachtig [p.26] geillumineerd en tot 's avonds laat waren er vele vreemdelingen.

Bij Professor van Assen, dewijl mijne familie op de kamers was ging ik eerst daar mijne wapens brengen. 'S nachts ook op mijne kamer geslapen.

'24 Sept. 'S middags convocatie, waarop bepaald werd een present te geeven aan den *Genl. Meijer en Kol. Stoeckert*, waarvoor ook lijsten ter intekening hebben gelegen, alsmede voor de Sergeanten *Greeven, Wiegand* en *Banzer* die elk eenige gelden hebben ontvangen.

'26 Sept.

Met Papa naar *Vriesland* gegaan.

3 Oct. 'S avonds ten 10 uren in de concertzaal een Collation gehad door Professoren en studenten gegeven hetgeen een tafel van ruim 400 couverts maakte, op deze partij heerschte een algemeene vrolijkheid en eensgezindheid, waardoor dezelve ook tot een ieders genoegen in de beste orde tot laat in de nacht geduurd heeft. [p. 27]

'S morgens nog teruggekomen om de partij te *Leiden*.

11 Nov. 'S Middags convocatie waarop besloten werd, "om de tien jaren op den 13^{den} Augustus ten gedenking van onze veldtogt eene maaltijd te *Leiden* of in den omtrek te

⁷⁹ Zie hiervoor: J. Roemer, Gedenkschrift van den Veldtogt der Heeren Studenten van de Hoogeschool te Leiden ten Heiligen strijd der Vaderland en Koning in de jaren 1830 en 1831. Leiden: C.C. van der Hoek, 1831. Bijlage no. 6, blz. 141. Deze toespraak is ook door de auteur toegevoegd aan het Journaal.

⁸⁰ *Collation*: Een feestelijk licht diner.

⁸¹ De Comedie was in Leiden de Leidsche Schouwburg.

- houden, terwijl op dien dag het *Hollandsche* leger binnen *Leuven* is getrokken.⁸²
- 13 Nov. 'S avonds opde *Societeit Minerva* soirée Musicale ten gedenking vande dag van ons uitrekken.
- 1832.
- 14 Maart. 'S middags convocatie alwaar besloten is op den 13 Augustus e.k. doorde commissie aan den *Genl Meijer* eene *eeresabel* en aan den Kol *Stoekert* eene *eeredegen* te doen aanbieden, uit naam van het Corps Jagers der Leijdsche Hoogeschool; terwijl bij besluit van Z.M. aan deze onze overheden der 3de Divisie is toegestaan dezelve ook in dienst te mogen dragen.
- 26 April Dood van den Jager *Mounier* te *Rotterdam*.
- 22 Junij. In groote tenue ten 9 uren in de *Burgt* aangetreden van van waar met uitgetrokkene sabels zijn gemarcheerd naar de ruïne, terwijl het Z.M. behaagd had op dezen dag ook de *eerekruizen* ons te doen geworden, tot vermeerdering van dit feest wasook het garnizoen hier verzameld en in tegenwoordigheid van alle aanwezende officieren, Professoren en het corps Studenten werd ons door den *Genl. Snouckaert* het eeremetaal aangehangen, terwijl de Generaal daarna voorlas dat het ook de wil van Z.M. was het gedenkteeken van *Beekman*, waarvande ontdekking heden plaats zoude hebben met dit eeremetaal te versieren. Na vervolgens met het garnizoen voor den Generaal gedefileerd te hebben marcheerden wij naarde *Pieterskerk* [p.30], alwaar door Professor *van der Palm* eene zeer doelmatige redevoering werd gehouden, waarna onder afwisseling van een schoon gezang en muziek de ontdekking van den steen plaats had. Na afloop van deze plegtigheid was er een *Collation* in de *Burgt* hetgeen door eenigen onzer gegeven werd; terwijl bij deze gelegenheid zich wederom de leden van *Muzis sacrum*⁸³ hadden aangeboden tot bijbrenging van eenigen luister bij ons feest werden zij ook opdeze maaltijd genoodigd, en welke partij zeer vrolijk is geweest en goed is afgelopen. Na de partij 's avonds gelijk de meesten in de *Comedie* geweest
- 8 Julij. Dood van den Sergeant *Greeven*.
- 20 Julij. Eenige studenten de zich hadden aangeboden om als Jagers bij onze Compagnie geplaatst te worden, zijn dien dag in die betrekking bij het Departement

⁸² Van één van deze soirees, in 1872 is het menu nog bijgevoegd. Dit vond plaats in Hôtel des Bains in Scheveningen.

⁸³ *Muzis Sacrum*: Muziekgezelschap in Leiden van 1828 tot 1929.

- van Oorlog aangenomen.
- 13 Nov. Ter gedenken van den dag van ons uitrekken *Soirée Musicale*.
- 20 Nov. Order van den Genl. Snouckaert om de wapens terug te halen en voortaan tweemaal 's nachts te exerceeren; het getal der nieuw aangekomenen neemt alle dagen sterk toe zoodat het getal nu reeds 300 bedraagt.
- 6 Dec. Groote Parade ter verjaring van den Prins van Oranje⁸⁴
- 1833
- 19 Jan. Groote Parade ter verjaring van den Prinses van Oranje⁸⁵; het nieuwe vaandel wordt voor het eerst gebruikt. Hetzelve is door eenige dames vervaardigd, doch zonder plegtigheid uitgereikt, terwijl het slechts tot hernieuwing van het vorige leek. Eenige dagen geleden heeft de Kapitein Sprenger het commando overde Compagnie aanvaardt.
- 28 Feb. S'avonds is er door eenige⁸⁶ jagers bij eene intekeningslijst *Bal* gegeven aan de Leijdsche Jonkvrouwen, welke de Compagnie metde gedenkpenningen en het vaandel hadden vereerd, welke partij in de beste orde en naar een ieders genoegen is afgelopen; de meesten der uitgetrokkenen hadden de uniformen aan. Zeer goed geamuseerd en ook in tenue geweest

[p.32] Journal van den tiendaagschen veldtogt naar Leuven betrekkelijk de Compagnie Jagers der Leijdsche Hoogeschool

1831

Dingsdag den 2n Augustus 'S morgens ten 3 ½ uur marscheerden wij van *Eindhoven* over *Velthoven*, *Steensel* tot voorbij *Eersel*; Ten einde de geheele Divisie bij elkander kwam en er voor dezelve konde gefourageerd worden kregen wij aldaar aan de weg rust, zoodat elk bij de aangelegene boeren zich een weinig verkwikking zocht, 's middags ten 5 uren gingen

⁸⁴ Kroonprins Willem.

⁸⁵ Prinses Anna Paulowna (Sint-Petersburg, 18 januari 1795 - Den Haag, 1 maart 1865), de vrouw van Kroonprins Willem.

⁸⁶ Later door de auteur in kleine lettertjes bovengeschreven: 102.

wij verder naar de *Eerselsche heide* om aldaar te bivouakeeren; nadat alle troepen geschaard stonden, maakten eenigen de kookgaten gereed en gingen anderen bij verafgelegene putten (en bijna leege [xxxxx xxxxx]⁸⁷) het noodig water voor de soep halen, zoodat eer wij dien bijkregen het reeds donker begon te worden; intusschen hadden [p.33] ook eenigen het noodige stroo voor het bivouak gehaald, zoodat wij langzamerhand ook vermoeid ons ter ruste begaven.

Woensdag den 3 Augustus. 4 uur reveille. Ik ging dadelijk gelijk de meesten water in de veldflesch halen om te drinken; voor het ontbijt kregen wij toen een stukje koudvleesch van den vorigen avond, met commiesbrood en een bakje jenever, daarop las de Genl Meijer den dagorder voor waarbij de Prins van Oranje als opperbevelhebber des legers was benoemd en dadelijk de grenzen zoude overtrekken⁸⁸. Ten 6 uren marscheerden wij af, en aande grenzen gekomen werden de geweeren geladen; voor het *Postelsche bosch* komende moesten wij ons en tirailleurs verspreiden, en hetzelfde doortrekken, hetgeen zeer lastig was door de menigte struiken en de lengte van het bosch, terwijl meer dan 1½ uur gaans was; vervolgens zijn wij weder in orde gemarscheerd naar *Arendonck*, onder weg waren er eenigen, die wegens de geweldige hitte, eenige oogenblikken moesten achterblijven. Ten half drie aankomende kregen wij rust tot 4 uren, ik ging terstond met eenigen [p.34] (gelijk ook overal bij eene rust op marsch heb gedaan) in een burger huis en verzochten het een en ander om ons te verkwikken, als zijnde alleen ook door de drukkende hitte en groote marsch zeer vermoeid. Op het apèl werden er eenige vrijwilligers gevraagd om bij bakkers en slachters in kwartier te komen, doch tevens hen zonder ophouden tot het leveren van eten aantesporen; ik kwam bij een bakker die ook 152 brooden gebakken heeft. In zulke omstandigheden zijn de menschen wel te beklagen, dewijl er bij eene geheele Divisie ligtelijk plundersaars zijn, en dus alles goedsmoeds moeten afgeven. 'S avonds voorzag elk zig van het stroo, waarna wij op de markt onder de boomen gingen bivouakeeren.

Donderdag den 4 Augustus. 4 uren reveille. Elk ging naar zijn kwartier ontbijten, ten 5 ½ uur marcheerden wij voor *Rethij* en *Dessel* naar *Moll*, dit was eene vermoeijende marsch door de geweldige warmte, onder weg stonden de menschen overal met water aan de deuren, hetgeen altijd door onze spits⁸⁹ [p. 35]

⁸⁷ Doorgestreept: zonder water.

⁸⁸ "Door den wil van mijnen Vader en Koning geroepen om het bevel over zijn leger te voeren, stel ik mijn aan uw hoofd op den dag waarop het woord voorwaarts door hem is uitgesproken." Wttewaal en Grevelink, bijlage 7, p. 145.

gezegd werd, waardoor op marsch men dus ook bijna nooit gebrek aan drinken had. Terwijl onze biljetten in gereedheid werden gebragt, kregen wij rust op het kerkhof, en zochten in een nabijgelegen huis wijn te krijgen, hetgeen mij met de meesten gelukt is, en zeer verkwikt heeft. Wij kregen vervolgens onze biljetten en gingen naar het kwartier tot 's middags op het apèl. Dewijl er verraad ontdekt was, moesten er eenigen zijn om huisvisitaties voor geweeren en pieken te doen, hetgeen ik ook bijwoonde, wij kregen ruim 40 geweeren en 200 pieken; 's avonds ging elk het noodige stroo halen en vervolgens op het kerkhof bivouakeeren, het begon 's nachts geweldig te regenen, zoodat wij door nat werden en daardoor ook eene onrustige nacht hadden.

Vrijdag den 5 Augustus. 4 1/2 uur reveille. Wij gingen naar de kwartieren om te ontbijten, en marcheerden vervolgens ten 6 uur af over *Olmen*, (alwaar ook eenige pieken gevonden werden), tot bij *Oostham*; hier moesten wij ons en tirailleurs verspreiden. Dewijl er eenige schooten op ons gelost werden, doch na [p.36] wederzijdich een kort tirailleursvuur te hebben aangerigt, gingen de Belgen op de vlugt, welke getal ruim 150 jagers en grenadiers zal bedragen hebben; terwijl ik aan de linkervleugel was moestik mede het dorp omtrekken wij maakten bij deze gelegenheid twee boeren gevangen, dewijl uit hunne huizen geschoten werd. Kort hierna het dorp doorgetrokken zijnde, met de geheel divisie kregen wij een lange rust; intusschen was een gedeelte van onze Compagnie met eenigen der 8 en 13 afdeeling tezamen 600 man regts afgetrokken, de Belgen over *Quaadtmechelen* gevolgd; alwaar *Huët* gekwetst is geworden⁹⁰ en voor *Beringen* gekomen alwaar slaags zijn geweest met een Bataillon Belgen Jagers en Grenadiers ruim 900 man, doch welke spoedig op de loop zijn gegaan, en de onzen in *Beringen* gekomen zijn, alwaar bijna alles verlaten en gesloten was, zoodat de deuren en de venster moesten opengeslagen worden om in de huizen te komen; bij dit tirailleursvuur [xxxx xxxxxxxxxx]⁹¹ is *Beekman* gesneuveld, en *Stollé* gekwetst⁹². Van *Oostham* was inmiddels het andere gedeelte over *Beverloo* gemarcheerd [p.37] naar *Beringen* alwaar nu een groote verwelkoming plaats had tusschen de eerstaangekomenen en dit gedeelte. Wij zouden op het kerkhof bivouakeeren, doch terwijl wij ons inde huizen van het een en ander voorzagen, begon het te regenen, weshalve wij toen in eene nabijgelegene en bijna geheel verlatene

⁸⁹ Een vooruitgeschoven troep voor de eerste verkenningen. Deze spits werd gevormd door: gevormd door de korporaal v.d. Vlies, en de jagers Bakker, Moss, van Vollenhoven, Hanegraaff, Stollé en Beeckman. Ook een Zwitserse hoornblazer liep mee. Bel e.a., p. 69.

⁹⁰ Théodore Guillaume Huët werd in zijn knie geschoten. Hij is wel hersteld van zijn verwondingen, maar is later aan de pokken overleden in Amsterdam. Wttewaall en Grevelink, p. 64.

⁹¹ Doorgestreept: deze gelegenheid.

⁹² Eduard Stollé werd in beide benen geschoten, maar herstelde. Wttewaall en Grevelink, p. 64.

straat in de huizen en schuren ons nagtverblijf mogten houden. Ten 11 uren werden wij allen verschrikt wakker gemaakt door het alarm blazen dewijl er brand ontstaan was, terstond marcheerden wij, onder eene aanhoudende regen, dewijl men niet wist of er verraad onder was en de vijand in den omtrek lag, tot bij *Courssele* een groot half uur van *Beringen* doch waar eerst ten 12 uren aankwamen, en vervolgens op een modderig stuk bouwland gingen slapen.

Zaterdag den 6 Augustus. 3 uren reveille. Dadelijk marcheerden wij weder af naar *Beringen*, dewijl men de brand meester was geworden, doch waarbij 11 huizen zijn afgebrand, bij onze komst ging elk weder in zijn huis of schuur slapen, dewijl wij dien dag rustdag zouden houden. 's Middags [p. 38] is Beekman behoorlijk begraven op een stuk land in bijzijn van eenigen zijner vrienden. Het eten werd in de sectien⁹³ gekookt waartoe elk zich een weinig moeite gaf, om het een en ander bij elkander te krijgen. Vervolgens zagen wij de wapenen een weinig na, dewijl alles door de regen even morsig was, 's avonds ging elk weder op zijn stroo liggen.

Zondag den 7 Augustus. 4 uren reveille. Ten 6 uren marcheerden wij over *Lummen* en *Herck* naar *Berebroek* dadelijk werd het eten in de sectien gekookt; ik diende dien dag ook wederom mede alskok; hoewel dit wel wat lastiger was, konde men het dan altijd beter hebben door de aangebragte kippen of andere etenswaren, waaraan men dan voorde moeite van dezelve te koken ook deel kreeg. Den geheelen dag door hadden wij eene kanonnade gehoord, waarop ook de de Prins van Oranje en Prins Frederik met de staf bij onze Divisie op marsch aankwamen, denkende dezelve bij ons plaats greep, doch hetgeen van achteren gebleken is bij de reserve Divisie te zijn geweest, waarom doch Huzaren derwaarts werden [p. 39] gezonden⁹⁴. Bij de komst der Prinsen werden sommigen onzer zeer vriendelijk door H.K.H.H.⁹⁵ toegesproken en over het algemeen zeer geroemd over het gevecht voor *Beringen* en *Oostham*. Onder het koken hoorden wij reeds eenige geweerschooten opeen korten afstand, waarom wij 's middags om 3 ½ uur ook door het alarm blazen positie moesten nemen, dewijl de Belgen met de onzen slaags waren tusschen *Kermpt* en *Berebroek* ¼ uur afstand, wij trokken vervolgens geheel buiten het dorp en bleven den geheelen avond in reserve, hetgeen zeer vermoeijend en onaangenaam was, dewijl al de gekwetsten bij ons langs werden gedra-

⁹³ *Sectie*: Militaire eenheid met specifieke taken. Er zijn 9 secties, Eco de Wendt zat in sectie 3. Deze sectie hield zich bezig met het voorbereiden en strategisch plannen van militaire operaties.

⁹⁴ De reservedivisie stond onder leiding van Generaal Cort-Heijligers en streed op dat moment tegen de tirailleurs van de Maas van het maasleger van Daine. Dit gevecht had een belangrijke rol in het uiteindelijke verloop van de veldtocht. Zie ook: Bel e.a., p. 70.

⁹⁵ *H.K.H.H.*: Hunne Koninklijke Hoogheden.

gen en wij hoorden dat de Belgen betere positie hadden en sterken in getal waren, dewijl het grootse gedeelte onzer Divisie te Herck was gebleven door het instorten van een brug. Met het vallen van den avond eindigde gelukkig het vuren en behielden wij het dorp *Berebroek*; nadatde posten uitgezet waren gingen wij ten 11 uren op het kerkhof met de randsels om bivouakeeren.

Maandag den 8 Augustus. Ten 2 ½ uur reveille dewijl er eene [p.40] Belgische patrouille op onze posten had geschoten, wij bleven toen in het dorp gereed staan en kregen intusschen eenig vleesch, dewijl dit den vorigen dag nog niet gereed was. Ten 5 uren kwam het overige gedeelte der Divisie met den Generaal en daarna ook de Prins van Oranje met de geheele staf, terstond kwam een teeken van blijdschap en hoop op elks gelaat, dewijl weinig in getal waren en inde onzekerheid wat er inde omtrek gaande was. Ten 6 uren marcheerden wij over *Kermpt* tot bij *beringen*; onder weg zagen wij op de plaats waar het gevegt had plaats gehad een menigte lijken liggen alsook doode paarden en allerhande wapenrustingen, hetgeen geen aangenaam gezicht opleverde. Terwijl wij rust hadden vernam de Prins er meenige Belgen meer aan deze kant van *Hasselt* zich bevonden, weshalve wij terstond met eene sterke linie tirailleurs het dorp Curingen bezitteden en na weinige schoten innamen waardoor wij ook eenige krijgsgevangen maakten. Terwijl de Prins nu met de Artillerie en Cavallerie de vijand achter *Hasselt* vervolgde, marcheerden wij in colonne (p. 41) op naar *Hasselt*, trokken langs het bolwerk om, hetgeen een schoon gezicht opleverde, tot buiten de *Eindhovensche poort*, hier kregen wij rust, en ontvingen langzamerhand onze biljetten welke in het algemeen niet zeer goed waren; ik kwam bij een armoedige slager met twee anderen. 'S avonds bragt elk zich het noodige stroo mede op het apèl van het bivouak, doch hiervan werd geen gebruik gemaakt, dewijl elk naar zijn kwartier konde gaan behalve de wacht voordeze poort bestemd waartoe ik ook behoorde en hetgeen mijne 30ste wacht is geweest.

Dingsdag den 9 augustus. Ten 9 uren was er apèl wederom buiten de poort. Ten 11 uren van de wacht komende ging ik in een logement (de wijnzomer) met eenige anderen, om deze gelegenheid waar te nemen om onze rustdag het eens goed te hebben. Dewijl er zeer veel buit was gemaakt, kregen wij 's middags na het apèl nieuw zwart lederen goed hetgeen voorde Belgische Chasseurs van Chasteler⁹⁶ bestemd was en in een magazijn achtergelaten was. Dit was een onvergetelijke dag, 's middags goed gegeten en 's nachts

⁹⁶ *Chasseurs van Chasteler*: Vrijwillige jagers uit Brussel geworven door Markies du Chasteler.

op een bed geslapen.

Woensdag den 10 Augustus. 4 ½ uur reveille. Ten 5 ½ uur marcheerden wij door *Rijckel* langs *St. Truijen* naar *Brusthem*; onder weg werden ons bij eene rust de proclamaties van den Prins⁹⁷ uitgereikt aan “de inwoners van Belgie” waarbij Z.M.⁹⁸ hen aanmaande tot “onzijdigheid terwijl alleen tot hun was doorgedrongen met de Hollandsche armie tot handhaving van regt en eer, en ook niemand hunner eenig letsel zoude bekomen, als wanneer dit ten zwaarste zoude worden gestraft”. Bij onze aankomst kregen wij een oogenblik rust en kwamen vervolgens schuren, waarna ook eten van de boeren kwam, doch hetgeen niet te veel was; dewijl wij hier geheel open en aande groote weg naar *Luik* lagen warente wachten verdubbeld, ook stond er 's nachts altijd, wanneer wij in schuren sliepen een schildwacht voor de schuur, zoodat elk dan 's nachts een half uur schildende, hoewel niet tot de wacht behoorende.

Donderdag den 11 Augustus. 3 ½ uur reveille. Voor ons ontbijt kregen wij een stuk roggenbrood en een bakje jenever. Sommigen hadden nog het geluk een weinig wittebrood te koopen van iemand uit *St Truijen*. Ten 4 ½ uur marcheerden wij wederom [p.43] langs *St Truijen* over *Thiennen* (hier zagen wij nog een man op straat met de *Willems-orde*⁹⁹ aan) en *Roosbeek* tot bij *Bautersum* alwaar wij zouden bivouakeeren, wij bleven in positie staan terwijl eene partrouille lanciers het dorp *Bautersum* zouden verkennen, doch eenige minuten na onze komst ten 2½ uur zagen wij dat zij tegen de Belgen vuur gaven, die op hun retireeren begonnen te naderen; wij verspreidden ons dadelijk en tirailleurs terwijl zij in menigte kwamen opzetten; tegen het vallen van den avond en na een hevig tirailleur en kanonvuur retireerden wij tot op *Roosbeek* om beter positie te hebben; de Belgen naderden daarop ook, doch wij behielden dien avond het dorp. Bij dit tirailleurvuur zijn *Leemans* en *Nieuwenhuis* gekwetst geworden¹⁰⁰. Ten 9 uren werd er van weerskanten opgehouden met vuren, waarop onze Compagnie terug ging naar *Cumtich* en wij aldaar met de randsels om in schuren gingen slapen. Dien dag hebben wij niets dan roggenbrood en water gehad, hoewel dezelve de meest vermoeijende van allen is geweest, en wij 20 uren op de beenen zijn geweest.

Vrijdag den 12 Augustus. 3 uren reveille. Wij kregen wederom elk [44] tot ons ontbijt een stuk brood met een bakje jenever, intuschen gingen er eenigen uit het gelid, die wegens ongesteldheid

⁹⁷ Kroonprins Willem.

⁹⁸ Koning Willem I.

⁹⁹ *Willems-orde*: Een Nederlandse militaire onderscheiding.

¹⁰⁰ C. Leemans kreeg een kogel in zijn linkerarm, J. Nieuwenhuis werd in zijn been geraakt. Ook raakte er nog een hoornblazer gewond, G.H. Leonhard. *Wttewaall en Grevelink*, p. 90.

of zware vermoeijenis den marsch niet verder konden medemaken, en daarop naar *Thiennen* zijn teruggekeerd. Ten 3 ½ uur marcheerden wij in colonne op tot *Bautersum*, alwaar zich de Belgen vertoonden en met kanon begonnen te vuren, waarom wij terstond regts van de weg ons en tirailleurs moesten verspreiden, op welk oogenblik juist het paard van den Prins van Oranje werd getroffen en de kogel nevens ons door links van de weg in de post van een deur kwam; zoodra wij als tirailleurs ageerden, ging de vijand spoedig retireeren in een bosch achter *Bautersum*, alwaar zij metveel verlies spoedig doorde artillerie werd verjaagd; bij het tirailleurvuur werd *Nievervaart* door een matte kogel getroffen, die echter gelukkig tegen de knoop zijner Capot¹⁰¹ aankwam, waardoor achter overviel, doch verder daarvan geen letsel heeft gehad. Bij *Corbeek* gekomen kregen wij rust en marcheerden verder in colonne op tot ¾ uur van *Leuven* alwaar wij [p.45] een oogenblik rust kregen en vervolgens de *Abdij* zouden gaan verkennen, op de weg hier natoe zagen wij wel eenige tirailleurs voor ons uit, doch die alleen retireerden tot onze Compagnie in een holle weg genaderd was die naarde stad liep, wanneer de tirailleurs allen bukten en er met het kanon van de stad opeens gevuurd werd, gelukkig was alles te hoog zoodat de steenen van het bijgelegen huis bij ons neer vielen, terwijl wij al kruipende retireerden, en de verkenning moesten staken, wonderbaarlijk is niemand hierdoor gesneuveld of gekwetst. Nadat wij rust gekregen hadden werd het eten op het bivouak gekookt, en 's nachts is de Compagnie grootendeels in schuren geweest. Ik was 's middags terstond in een bij het bivouak gelegen huisje met eenigen gegaan, en maakten aldaar ons eten gereed en bleven er 's nachts ook in slapen.

Zaterdag den 13 Augustus. 6 uren reveille. Wij kregen op het apèl elk een bakje jenever, vervolgens ging elk een weinig poetsen ten einde behoorlijk naar *Leuven* te kunnen marcheeren. [p. 46] Ik ging echter met mijne huisgenooten in een herberg, en kreegen aldaar met moeite eenig ontbijt, waarna wij gingen poetsen, over 11 uren was er apèl en marcheerden ten 12 uren naar *Leuven*, doch moesten op de wal blijven bivouakeeren, tot dekking van twee stukken geschut, die opde stad gericht waren, juist op dezelfde plaats waar den vorigen dag twee Belgische stukken op ons gerigt, gestaan hadden. Dadelijk na onze komst zeide de Prins van Oranje ons van het front den volgende dag naar het Vaderland met langzame marschen te zullen terugkeeren¹⁰², de Genl

¹⁰¹ *Kapot*: Overjas of regenjas behorende bij de uitrusting van soldaten.

¹⁰² Bijchrift schrijver: 'Dewijl de Franschen ook voor *Leuven* aan de andere kant stonden en er een conventie tusschen onzen Koning en dien der Franschen gesloten was.'

Meijer gaf tevens order niet binnen de stad te gaan. Elk maakte van het bijgelegene koren en haver met wilgen takken zijn hutje, waarna sommigen hun eten gingen koken, eenigen binnen de stad gingen, en anderen met mij ons eten op de wal kregen uit een goed logement, en langzamerhand ging ook elk in zijn hutje liggen slapen of rusten.

Zondag den 14 Augustus. 4 uren reveille. Ik ging dadelijk [p.47] met eenigen naar de stad, bezagen daar eene kerk, alwaar de menschen ook reeds naar toe gingen, en wij namen vervolgens ons ontbijt in een Estaminét¹⁰³. Ten 8 uren marcheerden wij voor *Bautersum* naar *Roosbeek*, terwijl wij onder weg nog eenige Belgische gekwetsten zagen, die sedert Vrijdag zonder hulp gelegen hadden en nu door onze doctor verbonden werden, doch bijna reeds dood waren. Het eten werd dien middag wederom in de sectien gekookt, doch ik ging met eenigen ook in een klein huisje en maakten hetzelfde aldaar gereed, terwijl de boer eenige toebereidselen in den omtrek lieten halen, en alzoo een goed middagmaal hebben gehad, intusschen kwamen ook onze medebroeders meest allen uit *Thiennen* terug. 'S nachts hebben wij in schuren geslapen.

Maandag den 15 Augustus. 6 uren reveille. Een ieder zocht eenig ontbijt te krijgen, en ik had met mijne huisgenooten brood enz uit *Thiennen* laten bakken, zoodat wij eens goed ontbeten hebben. Ten 7 ½ uren marcheerden wij naar *Thiennen*, [p.48] hetgeen slechts een marsch van twee uren was, doch bij onze aankomst moesten wij op de markt nog meer dan twee uren naar onze biljetten wachten, dewijl alles doorde menigte troepen bezet was, wij moesten de geweeren aftrekken, en de wapenen wat in orde brengen, voor eene inspectie tegen 's middags voordien Kolonel, doch welke wegens de geweldige regen niet heeft plaats gehad. 'S middags kwamen ook de Fransche kwartiermakers, die er allen zeer goed uitzagen. Dewijl wij op geene bivouaeken meer behoefden, konden wij hier provisie koopen en in het soepketeltje doen, terwijl ook een mes voor 6 centen kocht om op eene marsch bij eene rust een goede boterham te kunnen gebruiken. 'S avonds ten 8 uren na het apèl gingen wij naar eene oude Collegie kamer ons nachtverblijf houden, en hebben aldaar allen zeer ongemakkelijk op de blaauwe steenen geslapen, terwijl er niet dan een weinig stroo te krijgen was, waarop de vorige nachten Belgische gevangenen geslapen hadden. [p. 49]

¹⁰³ *Estaminet*: een eenvoudige herberg.

Dingsdag den 16 Augustus. 4 uren reveille. Wij gingen allen naar ons kwartier ontbijten, en marcheerden ten 6 uren over Dormel naar Gressum, hetgeen $\frac{3}{4}$ uren van St Truijen ligt. Wij werden met 6 en meer man bijde boeren ingekwartierd, alwaar het eten echter zeer slecht was, daar alles bijna opgegeten was, Na het avondapèl hielden wij ons nachtverblijf wederom in schuren.

Woensdag den 17 Augustus. 4 uren reveille. Elk ging naar zijn kwartier om te ontbijten. Wij marcheerden vervolgens ten 6 uren door St Truijen en Rijckel naar Hasselt; wij moesten lang naaronze billetten wachten, welke meest zeer slecht waren, ik kwam bij een bakker met 4 man, doch waar nauwelijks twee konden zijn, zoodat de meesten wederom in het logement (de wijnzomer) gingen logeeren, alwaar wij het zeer goed en gemakkelijk hadden, terwijl wij dien dag niets dan een apèl hadden, weshalve ook vroeg naar bed zijn gegaan om goed van hetzelfde gebruik te maken [p.50]

Donderdag den 18 Augustus. Dewijl er geene reveille was maakten wij ons dit ook ten goede en ontbeten op ons gemak, maakten onze wapens een weinig schoon tegen de inspectie die 's middags heeft plaats gehad van den Kolonel¹⁰⁴ 'S middags op het apèl werd ons aangeraden goed fourage voor de volgende dagen medetenemen, dewijl inde aankomende plaatsen ligtelijk niet veel te krijgen zoude zijn, zoodat elk daarop de stad rondging om zich het noodige aanteschaffen; wij kwamen ook al spoedig in ons logement terug, ten einde wederom eens goed van het bed gebruik te kunnen maken.

Vrijdag den 19 Augustus. 5 uur reveille. Ten 6 uren marcheerden wij onder eene aanhoudende regen over Houthalen, Sonhoven en Helchteren van welke dorpen verscheidene huizen in brand geschoten waren den 7 Aug. doorde Divisie van Cort Heijligers, hetgeen een akelig gezicht opleverde al die puinhopen en verwoestingen te zien. Ten twee uren ter Exel aankomende, gingen wij op order van den Generaal in de kerk, terwijl [p.51] wij door nat waren en onze billetten in gereedheid werden gemaakt. Na een weinig uitgerust te hebben kregen wij kwartieren doch meest bij de boeren met 6 en meer man, alwaar onze mede-gebragte fourage uit Hasselt ons zeer goed te pas kwam, terwijl bij hen zoogoed als niets te krijgen was, hoewel de menschen van ons kwartier zeer geschikt waren, en zooveel

¹⁰⁴ Bijschrift schrijver: 'Op het vernemen dat er eenigen voor de Willems-orde waren voorgedragen heeft onze Commissie hiervoor in persoon 's avonds bij den Generaal uit onzer aller naam bedankt, terwijl allen gelijkelijk hunnen pligt gedaan hebbende, niemand boven een ander verdiende vereerdte worden.'

mogelijk ons goed ten eten gaven. 'S avonds na het apèl ging elk in zijn kwartier slapen, terwijl de wacht ook optrok, waartoe ik behorende mijne 31ste wacht vervulde.

Zaterdag den 20 Augustus. 4 uren reveille. De wacht rukte dadelijk in en elk ging naar zijn kwartier ontbijten; ten 6 uren marcheerden wij wederom onder eene aanhoudende regen door *Overpelt, Neerpelt* en *Achel* naar *Hamont*, eenigen werden toen in het dorp ingekwartierd, anderen bij de boeren, wij kwamen met 15 man in een kwartier, alwaar wij eerst alles moesten droogen, dewijl door en door nat waren, al hebbende nu twee dagen zonder uittekleeden in de [p. 52] regen gemarcheerd; terwijl de mensen hier zo goed niet gezind waren dan den vorigen dag kregen wij niet dan met veel woorden en bedreigingen watte eten; 's avonds na het apèl ging elk wederom naar zijn kwartier om te slapen, en terwijl de meesten van ons kwartier op wacht kwamen kreeg ik metde 3 overgeblevenen een goed bed om te slapen na ons allen rijstenbrij te hebben laten klaar maken.

Zondag den 21 Augustus. 4 uren reveille. Te verheugd van laatste verblijf op Belgisch grondgebied gehad te hebben, vergenoegden wij ons maar met het geringe ontbijt hetwelk ons werd voorgezet, en marcheerden vervolgens opgeruimd ten 6 uren over *Valkenswaard*, alwaar wij rust kregen en een geweldige drukte was daar alle menschen naar buiten kwamen en er ook eenigen uit *Eindhoven* waren die ons begeleiden over *Aalst*, alwaar de menigte groter werd tot *Eindhoven*; bij onze aankomst ten 1 ½ uren werden wij opde markt door [p.53] den Genl Meijer zeer vriendelijk ontvangen en toegesproken als ook beloovende bij 'sKonings aanstaande komst zoo veel mogelijk in het werkte zullen stellen, wij spoedig naar huis mogten terug keeren; de meesten kregen vervolgens hunne oude kwartieren terug, zoodat ook wederom kwam *bij de Wld. A. v.d. Schoot*.

[p.54]

Wapens no.	Namen	Rangen	in welke sectien geplaatst	in welke eereraaden geplaatst	Aanmerkingen
---------------	-------	--------	----------------------------------	-------------------------------------	--------------

	M.J.			
	Schuurbeque			
	Boeije	Jager	4	8
	J. Sickens			
197	Boelens	"	2	7
105	D.J.F. Bogaers	"	2	3
141	F.J. van Bol'es	"	2	3 Den 5 September 1832 overleden
	B.H.			
163	Bommezijn	"	2	3
	J.N. Boom	"	4	4
	D.C. van			
	Leeuwen			
189	Boomkamp	"	2	7
	K. Boon	"	3	2 Ontslag Bekomen in September
	J.J. Boonacker	"	2	7 Ontslag bekomen in 1932. Overleden
90	J.C.G. Boot	"	4	8
	R.B. van den			
	Bosch	"	3	6
44	A. ten Bosch	"	3	2
114	F.C.W. Bosse	"	2	7 in 1837 overleden
	K.J.C. Stakman			
251	Bosse	"	2	7
	J.J.E. van den			
216	Brandeler	"	2	7
	W.M. de			
88	Brauw	"	2	7
	O.W.			
	Stavenisse de			
	Brauw	"	2	7
	A.			
	Brummelkamp	"	1	5 ontslag bekomen in 1834
	E.A. Brunner	"	1	5
	S. A. Buddingh	"	1	1
48	A.W. Buekers	"	4	4
	M.G. de			
	Barlett	"	4	4 In 1833 overleden (April)
	D.W.			
50	Canneman	"	1	1 Overleden
	E.H. Cats	"	1	1 Ontslag bekomen in September 1831
96	C.H. Chabot	"	2	3
	W.C.L. Clarisse	"	1	1 Overleden
	C. van der Lek			
61	de Clerq	"	3	2
64	W.C. de Crane	"	3	2
58	A.A. Deenik	"	2	7
	C. van Deinse	"	3	6
239	J.S. Delbaere	"	2	3
	C. van	"	4	4 Wegens ziekte sinds Januarij 1831 niet meer

	Demmeltraadt			bij de Compagnie geweest
224	J. Detmar	"	2	3
	M. van Doorninck	"	4	8
	F. Dozij	"	4	4
	O.A. van Druten	"	1	1
	J. Dijckmeester	Korporaal	1	1 Overleden
	H.M. van Eck	"	4	8
220	H.M. Emants	Jager	2	7 in 1832 ontslag bekomen(overleden)
	D.W. van Engelen	"	2	3 in 1832 ontslag bekomen en overgeplaatst
	W.A. Enschedé	Korporaal	2	3
	F.Z. Ermerins	Jager	3	2
	C.J. Collot			
42	d'Escurij	Vaandrig	3	6 in 1832 ontslag bekomen
	G.E.J. Everts	Jager	1	1
	B.H. Everts	"	1	1
	G. Everts	"	1	1 [p.57]
	C. Zoutmaet			
	Farret	"	4	8 Overleden
	P.J. de Fremerij	"	3	6
	F.H. Fijnje	"	1	5
173	J.M. van Gent	"	2	7
	A.A.H.J. de St. George	"	1	5 In 1832 als Lieut. bij de staf overgeplaatst
181	J. Gerdenier	"	2	7
	W.A.A.L. von Geusau	Sergeant	4	8
	P.G.C. von Geusau	Jager	3	2
	B. Gewin	"	3	2
	P. de Goeie	"	2	7 ontslag bekomen in 1931
	A. van der Goes	"	3	6
86	E.J. van der Goes	Korporaal	2	7 overleden
89	W. van der Goes	Jager	3	6 Overleden
79	R.L.D.F. Goethart	"	3	2 in 1831 ontslag bekomen
70	H.J. Goetsee	"	2	7
21	A. Graafland	"	2	7 In Junij 1833 overgeplaatst bij de 9de [inft]
	F.M.J. van Grasstek	"	2	7
106	L.F. van	"	2	7

	Grasstek			
	P.W.A.			
	Grevelink	"	3	6
	H.L.A.			
	Gutteling	"	4	4
	N. de Gijzelaar	"	3	2 In 1832 ontslag bekomen in 1832 ontslag bekomen en in Jan. 1838 overleden. [p.58]
	J.Haga	"	1	5
	W. van der Ham	"	4	4 in 1832 ontslag bekomen
33	J.A. van Hamel	"	1	1
	A.C.			
	Hanegraaff	"	1	1
	J.P. Hasebroek	"	1	1
232	H. Hasebroek	"	2	3
	A. van Heeckeren van			
208	de Wierse	"	2	7
65	J.P. Heije	"	2	7
	A.. Van der			
212	Heim	"	3	2 Overleden
	J.F. van Hengel	"	1	5
	A.G.J.E.			
	Hesselink	"	1	1
	A.W. Stoetink	"	4	8
	J.F. Hofmann	"	3	2
18	W. Hoffmann	"	3	2 Overleden
	A.F.A. van			
164	Hogendorp	Korporaal	2	3 Overleden
	M.C. van Houten	Jager	3	6
	W.P. Hubert	"	1	5 In 1833 ontslag bekomen
	F.G. Huët	"	4	4 In september 1831 overleden
	W.A.A.			
	Huijgens	"	4	4
15	H.C. Huijser	"	2	7
	H.W.C. Hoken	"	4	4 in 1832 ontslag bekomen
	W.A. Immink	"	4	4 in 1832 ontslag bekomen Als Korporaal bij het 2 Batt. Jagers
	A.J.B. Immink	Korporaal	3	6 overgeplaatst. [p. 59]
	P. Jas	Jager	3	6
	C.L.B.			
	Jonquière	"	1	1 In 1833 ontslag bekomen
	H.W.J. Junius	"	4	4
	W.L. van Kaathoven	Korporaal	4	4 Overleden
	G.L. van de			
49	Kasteele	Jager	3	2 Overleden

	J.M. Huijssen van Kattendijcke	"	4	4	
	J.M. Kemper	"	1	5	Overleden In oktober 1831 overgeplaatst bij het
	F. de Klerk	Korporaal	1	1	Regiment ligte Dragonders
	F.W.A. van Knobelsdorff	Jager	1	1	
	R.C.L. Kramer	"	3	6	
	J.F.C. Kronenberg	"	1	1	
	L.F. Landrij	"	4	8	Ontslag bekomen in 1831
39	H.F. Lantheer	"	2	7	
	P.J.C. Ledeboer	"	1	5	in 1832 ontslag bekomen. Overleden
	P.S. Ledeboer	"	3	6	
	C. Leemans	"	3	6	Den 11 Augustus bij Boutersum gekwetst
	P.F.M. van Heusden	"	3	6	
	G. van de Linde	Korporaal	3	6	In 1833 ontslag bekomen
	H.M. van Loon	Jager	3	6	
	J.S. Lotsij	Sergeant	2	3	in 1832 ontslag bekomen
	H.J. Lijcklama a Nijeholt	Jager	2	3	
	G.W.F. Lijcklama a	"	1	5	[p.60]
54	Nijeholt	"	1	5	
	F. de Man	Jager	4	8	
	J.E. van der Mandele	"	1	1	wegens ziekte sedert Februarij niet meer bij de Compagnie geweest en naderhand
	J.F. Margadant	"	1	5	ontslag bekomen
213	D.L. van Marle	"	2	3	In 1833 bij de Huzaren geplaatst
	L.J. de Marrée	"	1	5	
	J. Masman	"	1	5	
	C. Gallis	"	2	3	
146	Merens	"	2	3	
	R.A. Mess	"	4	4	ontslag bekomen. Overleden
	T.C.M. Mispelblom	"	3	6	In Maart 1837 overleden
	Beijer	"	3	6	Overleden
	J.J. le Fèvre de Montignie	"	3	6	In April 1832 Gestorven
	L.F. Mounier	"	3	2	
	L.P. Mouton	"	3	2	
125	J.	"	2	7	Den 11 Augustus bij Boutersum gekwetst. 13

	Nieuwenhuis			december 1834 overleden
	P.J. van			Den 12 Augustus bij Boutersum zeer ligt
241	Nievervaart	"	2	3 gekwetst
	H. Obreen	"	1	1
	E. van Olden	"	1	1
	C.G.R. Ontijd	"	3	2 in 1832 ontslag bekomen [p.61]
	H.L. Oort	"	1	5
	J.E. van			
	Panhuijs	Korporaal	1	5
	P. Paulus	Jager	4	8
	J.B. de Pinto	"	1	1
	W.G. Pluijgers	"	4	8
14	C.A. Poortman	Korporaal	2	7
	P.H. Pottum	Jager	4	4 Overleden
129	G.A. Ramaer	"	1	1 In Julij 1832 ontslag bekomen
	J.F. Rickman	"	1	5
	F.A. van			
	Rhemen	"	1	1
	C.H. van			In October 1831 overgeplaatst als 2de Lieut.
	Rhemen	"	1	1 bij de Geldersche Schutterij. Overl.
	L.J. van Rhijn	"	4	8
	C.J. van			
47	Riemsdijk	"	2	7
	R. Roeloffs	"	2	7
180	J. Roering	"	2	3
	T.M. Roest van			
	Limburg	"	4	8
	G.J. van			
	Romondt	"	4	8 In 1832 ontslag bekomen
	J.H. van			
	Rossum	"	3	2
	A.A. Roukens	"	1	1
	A.M. de			
	Rouville	"	3	6
	N. Roijer	Korporaal	4	8 In April 1832 ontslag bekomen
	H.J. Ruttgers	Jager	1	5 In 1832 ontslag bekomen [p.62]
	J.H. van der			
1253	Sande	Korporaal	2	3
	L.M. ten			
	Sande	Jager	3	6
	B.J. Ijssel de			
	Schepper	Sergeant	1	1 Overleden
	G.A. Ijssel de			
	Schepper	Jager	1	5 Ontslag bekomen in 1831
206	P.A. Schill	"	1	1 Ontslag bekomen. Overleden
				Wegens ambtsbetrekkingen sedert Maart
	H. Schlegel	Korporaal	1	5 1831 niet meer bij Compagnie geweest
	H.P. Scholten	Jager	1	5 Ontslag bekomen in 1832

	L.H. Schumer	"	4	4
	J.F. Schuuren	"	3	2 In 1832 ontslag bekomen
	A. van			
72	Simmeren	"	2	3
	J.A.			
12	Singendonck	Sergeant	2	7
	J.W. Sluiter	Korporaal	4	4
	J.J. Sluiter	Jager	4	4 In 1832 ontslag bekomen
	C.J. Soek	Sergeant	1	5
	W.C.H. Staring	Jager	1	1
	F. van			
	Staveren	"	4	8 in 1837 overleden
	C.E. Stollé	"	1	1 den 5 Augustus voor <u>Beringen</u> gekwetst
	M.J. Struick	"	1	1
165	C. Swalue	"	2	7
	J.H. Wijnhout			
	Telders	"	4	4 [p. 63]
83	N.S. Tenkinck	"	1	1 in 1834 ontslag bekomen (overleden)
154	H. Tollens	"	2	3
	A.J. Duijmaar			
	van Twist	"	1	1
	D.			
	Uitenbogaert	"	4	8
	G. Umbgrove	"	1	5
	A. Veder	Korporaal	3	2
	W.R. Veder	Jager	3	2 In 1832 ontslag bekomen
	L.S. vander			
	Veen	"	3	2
	J.E. Nuhout			
240	vander Veen	"	2	3
	S. van Velzen	"	4	4 in 1834 ontslag bekomen
201	A. Verweij	"	4	4
	J. de Vlaam	"	4	8
	C. van der			
	Vlies	Korporaal	4	8 In September Sergeant geworden
	W.S. van			
	Vloten	Jager	3	6
	C.O. Vaget	"	1	5 In 1832 ontslag bekomen
	C. van			
	Vollenhoven	"	1	5
	D.S. de Vos			
187	Brouwer	Korporaal	2	3
	E.T. de Vos van			
	Steenwijk	Jager	1	1
	J.G.			
	Waardenburg	"	1	5 In 1832 Ontslag bekomen
	W.C.			
	Wansleven	"	1	5

	E.B. de Weerdt	"	3	2	In October 1831 overleden
219	E. de Wendt	"	3	2	
87	J.C. Weijers	"	2	3	[p.64]
	W. Weijmar	"	1	5	
	W.A. Wilburnink	"	2	3	
123	P.W.P. de Wilde	"	2	3	
	H.W. Willer	"	4	4	Ontslag bekomen
	C.J. Wolterbeek	"	1	5	Overleden
	B.W. Wttewaall	"	3	6	
	J. Wttewaall	"	3	6	
	H. Wttewaall van Stoetwegen	"	3	6	
203	C.S. Wijnmolen	"	2	7	
	G.P. Wijnmolen	"	2	7	
73	H. Cuijpers van Wijnenbergen	"	1	1	Overleden
	C.H.G. Zilleren	"	3	6	Ontslag bekomen in 1832

[p. 65] Op den 1 Augustus 1831 bestond de 3de Divisie uit de navolgende corpsen.

Lieutenant Generaal Meijer	Divisie Generaal
Kapt. Umbgrove en de 2 ^{de} Lieutenant Meijer	Adjudanten
Kolonel Ecksten	Commandant der staf
Kapitein Soek	Adjutant bij de staf
Kapt. Slotemaker	Intendant

1 ^{ste} Lieut. Utenhove	} Adjudanten bij de staf der 1 ^{ste} en 2 ^{de} bridage
1 ^{ste} Lieut Hooft van Iddeling	

1 ^{ste} brigade	
Kolonel Stoëcker	Brigade Commandant
Kapt vander Sloot	Adjutant

De Compagnie jagers der Leidsche Hoogeschool, Commandant de Kapitein van Boecop.	} vande 13 ^{de} afdeeling commandanten de Majoors } Laatsman
Het 1 ^{ste} Bataillon	
Het 3 ^{de} Bataillon	

De Voogd

Afdeelingscommandant de Majoor Schneider
Het reserve Bataillon vande 8ste Afdeeling Commandant de Lt. Kol. Cox van Sprengler.

Het 2de Bataillon van de 1ste Afdeeling Vriesche Plattelandsche Schutterij. Commandant de Majoor Kirchner.

Het 2de Bataillon van de 1ste Afdeeling Groningsche Plattelandsche Schutterij. Commandant de Majoor Calvar. [p. 66]

2de Brigade
Kolonel Sprengler Brigade Commandant
1ste Lieut. Pistorius Adjudant

De Compagnie Noordhollandsche jagers. Kommandant Kapitein Rookmaker.

De Compagnie Groningsche jagers. Kommandant de Lt. Kol. Valkenburg.

Het 1ste } Bataillon van de 17de Afdeeling. Commandanten de Majoors }
Het 3de }

Afdeelings Commandant de Kolonel de Huit. Het 1ste bataillon van de 2de afdeeling van de Utrechtsche Plattelandsch Schutterij, Commandant de Majoor Leicher.

Het 2de bataillon van de 2de Afdeeling Vriesche Plattelandsch Schutterij, Commandant de Majoor van Asbeck

Cavallerie
2de Brigade

G^l. Majoor Borech Commandant
Kapt. [Nepven] en de 2de Lieut. Furet Commandant

Het regiment Dragoners #4, Commandant de

Het regiment Dragoners #5 Commandant de [p. 67]

Het regiment Huzaren #6 Commandant de Kolonel van Balveren

Artillerie

2de batterij veld-artillerie #8 Commandant kapitein van de Wall

½ Batterij rijdende artillerie, commandant kapitein Bentinck

5. Conclusie

Over de tiendaagse veldtocht wordt vaak wat kleinerend gedaan tegenwoordig. De daad heeft zijn betekenis verloren. België is immers onafhankelijk geworden, dus we hebben niet gewonnen. Maar tot op zekere hoogte hebben we ook wel gewonnen. Uit het verloop van de veldtocht blijkt dat het Nederlandse leger behoorlijk goed georganiseerd en getraind was. Ook uit het journaal dat getranscribeerd is voor deze scriptie blijkt dat er veel oefeningen en trainingen aan deze veldtocht vooraf zijn gegaan en dat iedereen enthousiast en vastberaden was om er iets van te maken. Hoewel het halve leger in het zuiden gedeserteerd en overgestapt was en de kleding-, wapen- en kruivoorraden veelal in het zuiden waren achtergebleven, bleven de Nederlanders optimistisch. De omstandigheden tijdens de veldtocht waren armoedig, het was het ene moment verschrikkelijk heet en het andere moment was er sprake van enorme hoosbuien, maar ook dit zorgde niet voor verslagenheid en pessimisme onder de Leidse jagers. Zij bleven strijden voor de goede zaak. En hierom verdienen zij het ook, om als helden en winnaars ontvangen te worden eenmaal terug in Nederland.

Door het verslag van Eco de Wendt komen er geen nieuwe feiten boven water. Het is zeer feitelijk ooggetuigenverslag van wat op dat moment belangrijk was voor de schrijver. Er is te lezen wanneer hij wacht staat, bij welke familie hij op bezoek gaat, wat hij eet en wat de omstandigheden zijn tijdens de veldtocht. Het is niet anders dan het verhaal van Van de Linde in de *Studentenalmanak* of het verslag van Wttewaall en Grevelink. Waarin het echter wel verschilt van deze twee verslagen is dat het nooit voor publicatie bestemd is geweest, waardoor het hiervoor ook nooit aangepast hoefde te worden. Zo hebben we misschien een wat saaier verslag, maar wel een feitelijk verslag. Ook is de namenlijst van studenten die zich als Leidse jager hebben ingeschreven gedetailleerder dan in andere bronnen.

Het is niet te reconstrueren waarom Eco de Wendt dit journaal heeft geschreven. Het zou voor zichzelf kunnen zijn, maar het zou ook voor zijn familie geschreven kunnen zijn. Aan de hand van dit journaal zou onderzoek gedaan kunnen worden naar de rol van dagboeken en journalen voor studenten in de negentiende eeuw. Hierover is, behalve de dissertatie van Rudolf Dekker, nog weinig informatie beschikbaar.

6. Literatuurlijst

A. Baggerman: 'Autobiography and Family Memory in the Nineteenth Century' in *Egodocuments and History. Autobiographical Writing in its Social Context Since the Middle Ages* door R. Dekker (ed.), p.p. 161-163. Hilversum: Verloren, 2002.

J. Bel, W. Otterspeer en P. van Zonneveld: *De Leidse jagers, 1830-1831 : student-vrijwilligers en de Belgische opstand*. Leiden: Academisch Historisch Museum, 1981.

Cannegieter, H.G.: *De Tiendaagse Veldtocht. Journaal van een voetreis naar België 1830-1832*. Houten, 2008.

Hengel, W.A. van: *Verwelkoming der Leidsche Jagers, den 23 September 1831, in de Pieterskerk te Leiden*. Leiden : Van der Hoek, 1831.

Hoeven, H. van der: *De Belgische Beroerte. De Tiendaagse Veldtocht en de scheuring der Nederlanden 1830-39*. Amsterdam, 1973.

INL: *Geïntegreerde Taalbank. De historische woordenboeken van het Nederlands op internet*, 7 december 2009, <<http://gtb.inl.nl>>

Schaffer, A.W.M.: Studenten-soldaten. De 'Leijenaars' tijdens de Belgische opstand 1831.' In: *Armanentaria* 10 (1975), p. 64.

Valk, H. de en G. Schulte Nordholt: *Inleiding en handleiding van het repertorium van gedrukte egodocumenten*, 7 december 2009, <http://www.inghist.nl/Onderzoek/Projecten/Egodocumenten/inleiding#repertorium_begin_eindjaar>.

'Verhaal van de Lotgevallen der Compagnie Vrijwillige Jagers der Leydsche Hoogeschool, uitgetrokken Den 13. November 1830, wedergekeerd Den 23. September 1831.' In: *Studenten Almanak 1832*, Leiden, z.j., p.p. 105-167.

Wendt, E. de: *Journal van den tiendaagschen veldtocht naar Leuven betrekkelijk de Compagnie Jagers der Leijdsche Hoogeschool*. Leiden, 1831-1838.

Wttewaall van Wickenburg, B.W. en P.W. Alstorpius Grevelink: *Het Leidse Jagerscorps. Eenvoudig maar getrouw verhaal van den veldtocht van het Corps Vrijwillige Jagers der Leidsche Hoogeschool in 1830 en 1831*. Leiden, 1881.

Wierstra, T.: *Genealogie de Wendt*, 28 oktober 2009, <http://www.xs4all.nl/~twierstr/EysodeWendt/genealogie_de_wendt.htm>.

Zonneveld, P.A.W. van: De vrijwillige Leidse jagers en de Belgische opstand. In: *BZZLLETIN* nr. 64 (1979), p.p. 41-53.